

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος

Συνδρομή ἑτησίαι· Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίαι· Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

10 Ἀπριλίου 1877

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

ΕΚΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΤΟΣ ΒΑΒΟΥΑΡ

Συνήμα· δὲ σελ. 200.

Θ΄

ΚΥΡΙΟΣ ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΧΙΛΙΑΔΩΝ ΠΡΟΒΑΤΩΝ

Θούλη. — Λαμπαδηφόρος ἀλιεία. — Κοβροσόφρος ἡ θούριος γορός τῶν μαύρων. — Λογαριασμός σταθμοῦ προβάτων. — Ἐπιπέδου γορός. — Ἀντιθέσεις τῆς φύσεως τῆς Αὐστραλίας. — Ἐσοδα καὶ σιδηρόδρομος.

15 Ἀυγούστου. — Καὶ πάλιν ἔφιπποι, σύροντες κατόπι τὰ κτήνη ἡμῶν φορτωμένα μὲ δέρματα μακροπόδων, στρουθοκαμήλων καὶ κύνων. Ἐξ ποταμοὶ φράττουσι τὴν διάβασιν καὶ τὰ ὕδατα καθιστῶσι πολλὰ ἐπικίνδυνον τὴν ὁδόν. Τὸ δ' ἔσπερας εἶδομεν μακρὰν ὥρατιον σωρὸν καλυδῶν, ἧτοι τὸν σταθμὸν τῆς Θούλης, ὅπου ὁ Κ. Οὐλσελλεῦ, κάτοχος 4,000 βοῶν καὶ 60,000 προβάτων, ὑπεδέχθη ἡμᾶς μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης. Ὁλόκληρος κοιλὰς ἐκ λιμνῶν ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν· πυκνὰ δὲ δάση, περικυκλωμένα ὑπὸ ὕδατος, πολυάριθμοι λίμναι, νησίδια καταπράσινα ἀναγγέλλουσι ὅτι ἡ θήρα ἔσται ἐξαισία.

14 Ἀυγούστου. — Φυλὴ μαύρων ἔχει καταλύματα πλησίον ἡμῶν· διακρίνονται δὲ ἐκείνων τοὺς ὁποίους εἶδομεν προχθῆς διὰ λευκῶν γραμμῶν κεχαρχγμένων δι' ἀσθέντου ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους. Φαίνεται ὅτι ἐχάρησαν ἰδόντες ἡμᾶς, καὶ ἐνῶ αἱ ἡμίγυμοι καὶ ἀποτρόπαιοι γυναῖκες αὐτῶν, ἔχουσι ἐπὶ τῶν νώτων τὰ μωρὰ των μουρμουρίζουσι, καθήμενοι σωρηδὸν εἰς τὰ κατώφλια δυσωδῶν καλυδῶν, ἄνδρες τινὲς ἀκολουθοῦσιν ἡμᾶς ἐνθουσιῶντες διὰ τὸ κινήριον. Ἐρχίνοντο δὲ ὡς ἄλλοι κύνες, διότι μάλιστα ἐπιπτον εἰς μίαν τῶν λιμνῶν πληγωμένα πτηνὰ, καὶ ἀμέσως οἱ μαῦροι ἐρρίπτοντο εἰς αὐτήν, ἐκολύμβων ἐν τέταρτον τῆς ὥρας καὶ ἔφερον τὰ πληγωθέντα. Αἴφνης κατέπιπτον πρηνεῖς καὶ διὰ νευμάτων μᾶς παρεκίνουν νὰ μιμηθῶμεν αὐτοὺς διότι ἐπλησίαζον πελεκάνες. Οἱ ἀγαθοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, ἔχοντες διαπερασμένην μὲ ξυλάρια τὴν ρίνα καὶ μὲ ξύλινα δακτύλια τὰ χεῖλη, ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἡμέτερα ἀνδράποδα. Δόντες δὲ πρὸς αὐτοὺς κεννίζούσας ἔτι ἄκρας σιγάρων, κατέστημεν εὐκόλως βασιλεῖς πάντων, καὶ συνδιελεγόμεθα μετ' αὐτῶν διὰ μόνων χειρονομιῶν.

Ἀλλὰ τὸ πρῶτον μέρος τῆς νυκτὸς ὑπῆρξεν ἀτελεύτητον ὁ καπνὸς καὶ τὸ ῥακίον ἐξάλησαν τὰς κεφαλὰς τῶν μαύρων συντρόφων μας, καὶ ἐνῶ κατεδιώκομεν σωρὸν πτηνῶν οἱ καλοὶ οὔτοι ἄνθρωποι ἐγένοντο ἄφαντοι. Ἡμεῖς δὲ εἴχομεν ἀπομακρυνθῆ πολλὸ ἀπὸ τὴν καλύδην. Τὰ μέρη ἐκεῖνα ἦσαν ὅλως ἔρημα καὶ ἄγνωστα, καὶ ἀποπληκνηθέντες ἐβυθίζόμεθα εἰς τὴν λάσπην, συναλμαδανόμεθα ὡς αἰχμάλωτοι ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ οὔτε κἂν ἀστὴρ ἔφεγγε πρὸς ὁδήγίαν μας. Μετὰ δὲ τρεῖς ὥρας ἠσθάνθημεν αἴφνης ἀποτρόπαιον δυσωδίαν. «Τὴν ἀναγνωρίζω, ἀνέκραξα, εἶναι ἡ δυσωδία τῶν μαύρων μας.»

Καὶ τῶντι, διακόσια βήματα μακρὰν εὑρομεν τοὺς συνοδοιπόρους ἡμῶν κοιμωμένους βαθύτατα εἰς τοὺς πρόποδας δένδρου. Μόλις δὲ ἐξύπνησαν, καὶ λαβόντες τὰ κνηγετικὰ μας τρόπαια καὶ τὰς λόγχας αὐτῶν, μᾶς ἐπανεφέρον βήματι ταχὺ εἰς τὴν καλύδην.

Ἐνῶ δὲ ἐτρώγομεν βουλιμιῶντες μετὰ τοιαύτην ἐκδρομὴν, ἠκούσαμεν αἴφνης παραδόξους φωνὰς, σημεῖα ταραχῆς ὀλοκλήρου τῆς φυλῆς. Ἐτρέξαμεν δὲ καὶ εἶδομεν τὴν λίμνην ὅλην κατὰ φωτον καὶ ἀνθρώπους μελανοὺς ὡς ἡ νύξ, διατρέχοντας αὐτὴν ἐλικοειδῶς καὶ σείοντας εἶδος βελῶν.

Οὔτοι, παρκληθέντες ὑπὸ ἄλλων λευκῶν νεοελθόντων, ὠργάνισαν ἀλιείαν διὰ λαμπαδῶν, καθήσαντες δὲ ἡ γονατίσαντες ἐπάνω εἰς στελέχη δένδρων καὶ κρατοῦντες διὰ τῆς μιᾶς φανὸν ῥητινώδη καὶ διὰ τῆς ἄλλης κάμακα ὅπως τρυπήσωσι τοὺς ἰχθύς, διατρέχουσι τὴν λίμνην καὶ διαπερῶσι γενναίως τὰ πλευρὰ τῶν μεγάλων ἰχθύων τοὺς ὁποίους προσελκεί τὸ φῶς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ προσβαλλόμενοι σπαράζουσι ἐμμανῶς, εἰς τῶν μαύρων κατέπεσε τρεῖς εἰς τὴν λίμνην, καὶ μετ' ὀλίγον ἔφερον εἰς τὴν ὄχθην περὶ τοὺς δέκα ὀνίσκους ὧν τινες εἶχον τεσσάρων ποδῶν μῆκος. Ὁλόκληρος ἡ φυλὴ συνταράσσεται καὶ φωνάζει· αἱ μαῦραι κυρίαι, αἱ ὁποῖαι κατ' ἀρχὰς ἐφαίνοντο δειλαὶ, συνέρχονται μικρὸν κατὰ μικρὸν, γελῶσι πάντοτε καὶ κρατοῦσι μικρὰ βέλη ἅτινα ἀληθῶς εἶναι τρομερὰ, διότι ἔχουσι εἰς τὴν ἄκραν ἄγκιστρον τὸ ὅποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἔχθρου ἄλλως πῶς ἢ συρόμενον ὀλοκλήρον διὰ τῆς σκρχῆς. Μετ' ὀλίγον οἱ μεγάλοι ἰχθύς

ἀποθέτονται ὡς τρόπαιον ἐπὶ λοφίσκου· ἕκαστος δὲ τῶν μαύρων σείει τὴν δάδα καὶ τὸ δόρυ του καὶ οὕτως ἀρχεται ὁ πολεμικὸς χορὸς κορροβόρης. Ψευδεῖς μάχαι, βελάσματα προβάτων, φωναὶ ἀπάνθρωποι, στροφαὶ καὶ περιστροφαι, ἀγῶνες σωματικοί, πάντα ὅσα ὁ Κούκ καὶ ὁ Λαπερούζ διηγήθησαν πάλαι ποτὲ, ἐγένοντο. Διήρκεσαν δὲ πολλὰς ὥρας αἴτινες, διὰ τὸ καινοφανὲς καὶ παράδοξον τοῦ θεάματος, παρήρχοντο ἀνεπαισθήτως. Τὰ ἰσχνὰ μέλη τῶν μαύρων ἐκείνων σωματῶν ἐζωγραφοῦντο μεταξὺ τῶν ἐρυθρῶν λάμπων, αἱ δὲ ὄξειαι φωναὶ τοῦ μονοτόνου ῥυθμοῦ καθίστων φανταστικὰ οὕτως εἰπεῖν τὰ μέλαινα ἐκεῖνα ὄντα, μόλις φέροντα ἀντὶ ἐνδύματος ζώων ἐκ δέρματος ἀγρίου ζώου, καὶ πηδῶντα ἀκατάσχετα καὶ ἔνοπλα. Καταλήγει δὲ ὁ χορὸς κυκλωσθεὶς περὶ μεγίστην φλόγα ξηροῦ χόρτου, φέγγουσαν ὀλόκληρον τὴν φυλὴν.

Μοὶ ἐπροξένησε δὲ πολλὴν ἐντύπωσιν μετὰ τὸν ἄγριον τοῦτον κόρδακα ἡ ἀρμονία τῆς γλώσσης τῶν μαύρων, ὁσάκις δὲν οἰσπερηλατοῦνται ὑπὸ τοῦ χοροῦ καὶ τῆς χρήσεως τῶν ὄπλων. Πολλοὶ ἀρχηγοὶ, μάλιστα δὲ καὶ γυναῖκες, ἐλθόντες ἐνητένιζον ἡμᾶς ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐξέφερον χεῖμαρρον λέξεων ἀκαταλήπτων. Ἀνακαλῶ δὲ εὐχαρίστως εἰς τὴν μνήμην μου τοὺς ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης, αἴτινες, κλυμδῶντες ὡς κύνες τῆς νέας γῆς καὶ φλυαροῦντες ὡς καρκαῖζαι, ἐκίνουν τὸν γέλωτά μου ὅλην τὴν ἡμέραν· τὸ δ' ἐσπέρας εἶχομεν πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν ἕνα μαῦρον, ὁ ὅποιος πρὸ δώδεκα ἐτῶν εἶναι τὸ χαϊδευόμενον παιδίον τοῦ φιλοξενούντος ἡμᾶς, διηλοῦν κορακιστικὰ ἀγγλικά, μόλις καταληπτά. Πᾶσα φράσις του ἀρχεται ἀπὸ τῶν λέξεων *moysself, moysself* (ἐγὼ, ἐγώ). «Ἐγὼ νὰ σέβωμαι ἀνθρώπους ἄσπρους, ὅμως ποτὲ νὰ εἶδα γυναῖκα ἄσπρη.» Καὶ μετὰ ταῦτα δεικνύων πέντε στίγματα κυανὰ ἀνθρωπόμορφα εἰς τὸν δεξιὸν του βραχίονα, «αὐτὰ πατέρας κάμει ἐμὲ ὅταν ἐσακότῳσα ἀνθρώπους ἄσπρους. Ὁ πατέρα μου ἐμένα νὰ σκοτώσω εἰκοσιπέντε ἀνθρώπους ἄσπρους προτοῦ ἀποθάνῃ αὐτός! ὅμως ἐγὼ, πολλὰ καλὸς ἐγώ.»

15 Ἀυγούστου.—Οἱ μαῦροι περιέφεραν ἡμᾶς πανταχοῦ, ἐφορτώσαμεν δὲ αὐτοὺς ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετ' ἐξήκοντα περίπου μεγάλα λιμναῖα πτηνὰ καὶ μετ' ὀκτώδεκα γάλλον. Καὶ περὶ μὲν θήρας δὲν θὰ σὲ ὀμιλήσω πλέον· ἐπεθύμουν μόνον νὰ σοὶ παραστήσω τὰς ἐσπερινὰς μας ἀσχολίας εἰς τὴν καλύβην, ὅτε καθεὶς ἡμῶν, ἀνάπτων εἰκοσι σύριγγας γλυκυτάτου καπνοῦ, διηγείται περὶ τὴν ἐστίαν συμβάντα τινὰ τοῦ βίου του εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ Αὐστραλίαν. Χθὲς ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ κορροβόρη, τοῦ ἐθνικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ χοροῦ τῶν ἀγρίων, ἀπόψε δὲ μανθάνομεν παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότης τί ἐστὶ *sheep-station* ἢ ποιμνιοστάσιον.

Ὅτε τῷ 1855 ἔφθασεν εἰς Αὐστραλίαν, ἤλθεν ἐφιππος εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὸ ὅποιον ἤρεσεν εἰς αὐτόν· ἦτο ἄγριον καὶ χλοερὸν, καθότι ἐπέθύμει νὰ δημιουργήσῃ τι ἄνευ ἐμποδίων, νὰ βασιλεύσῃ εἰς ἀπέραντα διαστήματα καὶ νὰ μὴ βλάβῃ εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ ὄριζοντος εἰμὴ μόνον τὰ πρόβατα τῆς ἡγεμονίας του. Ἐξῆσε μὲν ὡς ἐρημίτης, ἐπέτυχεν ὅμως καὶ ἐγένετο εὐτυχής. Ἐχει σήμερον ἐξήκοντα χιλιάδας ἀλλοφύρων ζώων, συναγελαζομένων ἐντὸς ἐκατὸν χιλιάδων καὶ ἐπέκεινα ἐκταρίων γῆς ἀπεριφράκτων. Τὰ πρόβατα ἅτινα εἶδομεν κυνηγοῦντες πλανῶνται κατὰ χιλιάδα· ἐκάστη δὲ ἀγέλη, κοιμωμένη χειμῶνα καὶ ἔαρ ἐν ὑπαίθρῳ καὶ μεταβαίνουσα ὅπου ὑπάρχει χόρτος χλοερὸς, διοικεῖται ὑφ' ἐνὸς μόνου ἐφιππου ποιμένος.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν κατεσκευάσας καλύβας, ἀποθήκας τροφίμων, ἀμάξια φορητὰ, ἐν ἐνὶ λόγῳ πᾶν ἀναγκαῖον πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτοῦ καὶ τῶν ποιμένων του, καὶ ταῦτα ἐν μέσῳ πεδιάδων ὅπου οὐδεὶς λευκὸς εἶχεν ἀποκατασταθῆ ἕως τότε. Ἐδαπάνησε δὲ δι' αὐτὰ περὶ τὰς δέκα χιλιάδας φράγων καθὼς καὶ τεσσαράκοντα ἄλλας χιλιάδας πρὸς ἀγορὰν καλῶν ἵππων, ἵνα μεταφέρῃ τὰ καλλίω καὶ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς βοσκούς. Ἐπὶ τέλους ἠγόρασεν ὀκτὼ χιλιάδας θηλυκῶν προβάτων πρὸς ἕνδεκα φράγκα ὡς ἐγγιστα, ἅτινα ἐμελλον νὰ γεννήσῃσι τὰς ἀτελευτήτους ἀγέλας τὰς ὁποίας βλέπομεν σήμερον. Ἐν ὥρᾳ καλοκαιρίας γίνεται ἡ κουρὰ ὑπὸ ἐκατὸν κουρέων, περιτρεχόντων τοὺς ἀγρούς καὶ κειρόντων μετὰ θαυμασίας ταχύτητος τὰ ζῶα· κατὰ μέσον δὲ ὅρον ἕκαστος αὐτῶν κείρει εἰκοσιπέντε τοιαῦτα καὶ ἐντὸς ὀγδοήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα πέντε ἡμερῶν τὸ μαλλίον τῶν ἐξήκοντα χιλιάδων ζώων ἀποχωρίζεται ἀπ' αὐτῶν· εἶναι δὲ πολλὰ περίεργος ἡ ἐργασία, διότι, καθὼς εἰς τὴν Εὐρώπην σωρὸς θεριστῶν, τρέχων ἀπὸ ἀγροῦ εἰς ἀγρὸν θερίζει τοὺς στάχαις, οὕτως ἐνταῦθα οἱ κουρεῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὀρμῶσιν ἀκάθεκτοι πρὸς τὰ ζῶα, οἱ δὲ εὐτυχεῖς ποιμένες συσσωρεύουσι μετὰ ταχύτητος πυραμιδας μαλλίου. Ἀλλὰ καὶ οἱ ποιμένες αἰσθάνονται διὰ τὴν κουρὰν τὴν αὐτὴν ἀγωνίαν τὴν ὁποῖαν καὶ οἱ γεωργοὶ ἡμῶν διὰ τὸ θέρος. Ἄμα ἐτοιμασθέν τὸ μαλλίον, πρέπει νὰ γίνωσι καὶ τὰ λοιπὰ μετὰ μεγίστης ταχύτητος, ἥτοι νὰ σταλῇ εἰς Μέλβουρν καὶ νὰ μετακομισθῇ εἰς Λονδίνον ὅπως πωληθῇ εἰς πρώτην ἀναζήτησιν. Ἡ ἀμηχανία πῶς νὰ τραφῶσι τόσα ζῶα σωρευμένα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἀναγκάζει τοὺς ἰδιοκτῆτας νὰ μὴ διστάζωσιν ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβὴν περισσοτέρων χειρῶν, καὶ, ἂν ὁ καλὸς καιρὸς φαίνεται στερεὸς, νὰ μὴ χάνωσι βραδύνοντες αὐτόν. Καὶ τῶντι πολλὰκις αἱ θύελλαι ἐπέφεραν μετὰ τὴν κουρὰν καταστροφάς· ἐκείνοι μάλιστα, οἵτινες ἐδράδωναν ἐν καλοκαιρίᾳ, ἀπόλωσαν, πλῆ-

σιάζοντος τοῦ φθινοπώρου, χιλιάδας ἀρνίων φουθενῶν ὑπὸ τῆς τρομερᾶς χαλάζης τῆς Αὐστραλίας. Τὰ δὲ πρόβατα ἀπέθανον σωρηδὸν ἐντὸς τινῶν ἡμερῶν ἕνεκα τοῦ ψύχους καὶ τῶν βροχῶν δύο ἢ τριῶν μηνῶν. Ὅποια οἰκονομία ἐάν ποτε εὐρεθῇ ἀτμοκίνητος μηχανὴ πρὸς κουρὰν! Ὁφείλω δὲ νὰ προσθέσω ὅτι τὸ κτήμα τοῦτο τὸ διοικούμενον ἀπὸ τὸν Κ. Οὐσελλεῦ ἀνήκει εἰς τὸν γυναικάδελφόν του Κ. Κάλδουελ, κύριον ὄντα ἐτέρου, περιέχοντος πενήκοντα χιλιάδας προβάτων καὶ διοικούντα αὐτοπροσώπως αὐτό.

Τὰ μεγάλα ὅμως ταῦτα ἀποτελέσματα δὲν πρέπει νὰ ἐκληρωθῶσιν ὡς μέγας ὄρος ἐτησίου κέρδους· διότι οὐ μόνον πρέπει νὰ ἔχη τις σιδηρὰν κράσιν ἵνα ζῇ οὕτως ἐξόριστος καὶ ἐφιππος πάντοτε εἰς γῆν, νῦν μὲν καταφλεγόμενη ὑπὸ φλογερῶν ἀκτίνων, νῦν δὲ καταποντιζομένη ἐπὶ δύο μῆνας ὑπὸ βροχῶν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ψυχὴ ἰσχυρὰ ἵνα μὴ καταβάλλεται ἀπὸ τὰς συμπιπτούσας τρομερὰς συμφορὰς. Πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν τρεῖς χιλιάδες ἀρνίων ἐκεραυνοβολήθησαν ὑπὸ σίφωνος χαλάζης. Τῷ 1861 δεκαπέντε χιλιάδες προβάτων ἀπέθανον ὑπὸ δίψης· τῷ 1863 τέσσαρες χιλιάδες καὶ ἡμίσεια καταποντίσθησαν ὑπὸ πλημμύρας· ἡ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ εἶναι νόμος τῆς φύσεως ἐν Αὐστραλίᾳ. Πλησίον κτήματος ἀμιάζοντος κατακλύζεται ἐν ἄλλοι μίᾳ ἐπαρχίᾳ καταστρέφεται ὑπὸ σίφωνος, εἰς ἄλλαν χιλιάδες ἐκταρίων γῆς πρὸ μικροῦ χλοερωτάτων ξηραίνονται αἴφνης ὑπὸ τοῦ ἡλίου εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ὁ χόρτος ἀνάπτει καὶ κατακαίει ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν περιφέρονται τὰ κτήνη πεινῶντα καὶ ἀποθνήσκοντα. Μέγα μέρος τῆς Θουίλης ἐξηράνη πρὸ πέντε ἐτῶν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, καὶ ὁ κύριος αὐτῆς ἠναγκάσθη ὅ,τι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ κάμωσιν ἕνεκα τῶν αὐτῶν λόγων, ἥτοι νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν ἐξῆς· πράξιν τὴν ὁποῖαν ὀνομάζουσι *Boiling-down*.

Ἐβαλε δηλαδή εἰς τὰς ἐξῆκοντας χιλιάδας τῶν ἐκταρίων ἅτινα ἔμενον χλοερὰ 35,000 προβάτων, τὰς δὲ εἰκοσιν ἄλλας τὰς εἰσῆγαγε βαθμὸν εἰς κάμινον πυρός. Τρεῖς παμμέγιστοι λέβητες ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἐν τῷ διαστήματι τριῶν μηνῶν οἱ ποιμένες συνεσώρευον ἐντὸς αὐτῶν πρόβατα τὰ ὅποια μετέβαλλον εἰς φλόγας καὶ στέαρ. Καὶ ἦτο μὲν λυπηρὸν τὸ ἀποτέλεσμα τοσοῦτων ἀγώνων, ἀλλὰ τί νὰ γίνῃ; ἀπαιτεῖτο θεραπεία τις εἰς τὴν συμφορὰς· τὸ ἔτος δὲ τοῦτο 1879 τόνοι, ἀξίας 1,875,000 φράγων, ἐξήχθησαν ἀπὸ τῆς Βικτωρίας. Αἱ δὲ τέσσαρες χιλιάδες τῶν βοῶν τοῦ ἡμετέρου οἰκοδεσπότης βύσκονται εἰς κτήμα παρακείμενον εἰς τὸ τῶν προβάτων.

Δὲν εἶναι ὅμως πλέον καιρὸς ν' ἀποικισθῇ τις

ἐνταῦθα ἵνα κάμῃ, ὡς λέγομεν, κατὰστασιν ἀνευ λεπτοῦ. Τὰ τοιαῦτα θαύματα γίνονται εἰς τὰς ἀποικίας ἐντὸς τῶν πρώτων εἰκοσιν ἐτῶν, ἀλλὰ σήμερον παρήλθον καὶ τὰ τριάκοντα· σήμερον ἀπαιτοῦνται κεφάλαια, διότι ἂν τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ οἰκοδεσπότη ἡμῶν ἀπέβαινε δυστυχὲς, θὰ κατέβαλεν ἔτι 140,000 φράγων. Τί δὲ θὰ ἐγένετο ἐάν ἐπρόκειτο περὶ ἐξαιρετικῶν κτημάτων, ὅπου εἰς μόνον ἰδιοκτῆτης, οἷος ὁ Κ. Κόλλενς, εἶχε 210,000 προβάτων ἢ ὡς τις ἕτερος 170,000;

Καὶ αὕτη μὲν ἡ ὕλικὴ κατάστασις τῶν ποιμένων· ἐνταῦθα ὅμως παραπονοῦνται, καὶ πολλὰ, διὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς ἀντιπολίτευσιν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς, ἥτις καταπολεμεῖ ἐν Μέλβουρν τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν ἐπιβροχὴν, διὰ νόμων ψήφισόντων τὸν κατακερματισμὸν τῶν κτημάτων.

Ἐπιτελεσθέν.

N.

ΑΣΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΪΣ

Τρεῖς πόλεις ἐρίζουσαι οἰκιοποιοῦνται τὸν Ἀδαμάντιον Κοραῖ· ἡ γεννήσασα τὸν πατέρα αὐτοῦ Χίος, ἡ τέξασα αὐτὸν καὶ ἀναθρέψασα τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν Σμύρνη, καὶ ἡ τῶν Παρισίων πόλις, ὑποθάψασα καὶ ζωογονήσασα ἐπὶ 40 ἔτη τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τοῦ τὰ γενναῖα σπέρματα. Ἡ Χίος αὐτονομουμένη σχεδὸν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δουλείᾳ ἐγέννησε καὶ γεννᾷ μέχρι τοῦδε μέγα πλῆθος ἀνδρῶν δραστηρίων, αἴτινες, δρῶμενοι ἐκ τῆς ἀνοσσοτεφύτης ταύτης φωλεᾶς καὶ καθ' ἕλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου διασπειρόμενοι, δημιουργοῦσιν ἐν τῇ περιπλανήσει των περιουσίας ὑπερμεγέθεις, καὶ, εἴτε ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν γενέτειραν γῆν, εἴτε ξενοβιοῦντες, διατηροῦσι τὴν πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσιν ἀπαρμειώτων. Ἡ Σμύρνη, κορωνὴς ἄλλοτε τῆς Ἀσιατικῆς Ἰωνίας, ἀριστεύουσα ἐν μαθήσει καὶ ἐν ἐμπορίᾳ καὶ μεταξὺ τῆς δουλείας τῆς. Τὰ Παρίσια, ἐστὶ ἐκπληκτικὴ μεγάλων ἀνδρῶν, μεγάλων ἰδεῶν καὶ μεγάλων πραγμάτων, ἐστὶ ἀποπέμπουσα τότε καθὼς καὶ σήμερον φλογώδεις σπινθηρας, φωτίζουσα ἐνταῦθα καὶ πυρπολοῦσα τὸν κόσμον, αἰσθανόμενον τότε τὴν καρδίαν του πάλλουςαν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, περιεχομένη ἐν συνόψει τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Ῥώμης τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας.

Ὁ Κοραῖς ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὴν 27 Ἀπριλίου 1742. Ἐν τῷ βίῳ του ἐξιστορεῖ μετ' εὐλαθείας τὸν ὄξυν καὶ δρόνδον νοῦν τοῦ πατρὸς του Ἰωάννου Κοραῖ, Χίου, τὴν σπανίαν (κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον) παιδείαν τῆς μητρὸς του Θωμάδος, θυγατρὸς Ἀδαμαντίου Ῥοσίου, γνωστοῦ διδασκάλου τῆς ἐν Χίῳ Σχολῆς· αὐτὸς, τὴν μὲν κατὰ τῶν Δουτικῶν ἀποστροφῆν του εὐχαρίστησε δι' ἐμμέτρου τινὸς διατριβῆς *Λατίνων θερησκείας* ἕλεγχος ἐπιγραφόμενης, τὴν δὲ στέργειν ἀρετῶν

τέκνων ἐπαρηγόρησε παιδεύσας τὰς θυγατέρας του, καὶ ἀφῆσας διὰ διαθήκης τὴν βιβλιοθήκην του εἰς ὅποιον τῶν ἀπογόνων του ἐμελλε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου διδαγμένος κἂν ὅσα ἤξευρε καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ σχολείου διδάσκαλος. Τοῦ ἄθλου τούτου ἡ ἀπόκτησις καὶ ἡ προθυμία τοῦ πατρὸς τοῦ Κοραῆ νὰ χορηγῇ πᾶν τὸ συντεῖνον εἰς ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ, μισθώσαντος καὶ Ῥαβῖνον διδάσκαλον πρὸς μάθησιν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἐχρησίμευσαν θαυμασίως εἰς τὴν πρώτην τοῦ παιδὸς ἠθικὴν καὶ νοητικὴν ἀνάπτυξιν. Κυρίως ὅμως, εὐτυχῆς τῆς νεανικῆς του ἡλικίας συνάντημα ἦτον ὁ ἐν τῷ νῆσῳ τοῦ Ὀλλανδικοῦ προξενείου Ἰερατεύων Βερνάρδος Keun, τὸν ὁποῖον ὁ Κοραῆς διδάσκων τὴν σημερινὴν προφορὰν τῆς γλώσσης μας, ἀντεδιδάσκειτο παρ' αὐτοῦ τὴν λατινίδα φωνῆν, συνεκινῶναι τῆς βιβλιοθήκης του, τῶν περιπάτων του καὶ τῆς καθημερινῆς διατριβῆς, ἐμφεροῦμενος μεγάλων πλεονεκτημάτων, ὅσα χορηγεῖ σοφοῦ καὶ σεβασμίου ἀνδρὸς ἡ συνήθης συναναστροφή.

Ὁ πατὴρ του ἔστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀμστελδᾶμον λόγῳ ἐμπορίου. Ἐπὶ ἕξ ἔτη διατρίψας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, μεταξὺ τοῦ Κερδῶου Ἑρμοῦ καὶ τῶν Μουσῶν ταλαντευόμενος, συνεστήθη παρὰ τοῦ Βερνάρδου Keun εἰς ἄλλον ἐπίσης σοφὸν Ἰερέα Ἀνδριανὸν Buurfi, καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του Καρολίαν, λογικῆς ἐπίσης καὶ συγγραφέα λογικῆς, τὴν ὁποίαν μετὰ πόθου ἐσπούδασεν ὁ Κοραῆς. Ἡ εἰς Σμόρνην ἐπάνοδος τοῦ ἐβύθισεν αὐτὸν εἰς μελαγχολίαν ὀλίγον τῆς παραφροσύνης (ὡς ὁ ἴδιος ἐμολογεῖ) ἀπέχουσαν διότι ἡ μὲν θέα τῶν Ὀθωμανῶν ἦτο πρὸς αὐτὸν ἀφόρητος, τὸ δ' ἐμπόριον παρεξέτρεπεν αὐτὸν τῶν νοητικῶν του ἐργασιῶν. Μετὰ πολλὰς λοιπὸν δυσκολίας καὶ ἀντιλογίας πρὸς τὸν πατέρα του, ἐπιθυμοῦντα νὰ τὸν διατρέψῃ εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον καὶ νὰ τὸν νυμφεύσῃ μετὰ νεάνιδα εὐεῖδη καὶ βαθύπλουτον, ὑπῆγεν εἰς Μονπελλιὲ τῆς Γαλλίας, ὅπου ἐπὶ ἕξ ἔτη σπουδᾶσας τὴν ἰατρικὴν, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν τῇ Ἰατρικῇ Σχολῇ. Ἡ ἀναγόμεναι αὕτη ἔγινε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του. Ὁ Κοραῆς μετ' ἀγαλλιᾶσεως καὶ ὑπερηφανείας διηγούμενος τὴν ἀναγόμεναι αὕτην, καθ' ἣν ἀντηγωνίσθη γενναίως πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τῶν καθηγητῶν του καὶ ἀνέδειξε τοῦ Ἱπποκράτους τὴν πρόωρον γινώσκιν πολλῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια οἱ νεώτεροι ὡς εὐρήματα νομίζουσιν, ἀπὸ μίαν μόνην ἐνθύμωσιν καὶ θλίψιν βασανίζεται. Ἀφοῦ παρήκουσε τοὺς γονεῖς του καὶ δὲν διέμεινε εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐπεθύμει νὰ ζῶσιν οὗτοι διὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ συγκοινωνοὺς τοῦ θριάμβου του καὶ νὰ τοὺς ἐξιλύσῃ διὰ τὴν υἱικήν του παρακοήν. «Ὁλ' ἡ συνέλευσις ἔμεινε εὐχαριστημένη (λέγει πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην)· ἐγὼ μόνον δὲν εἶμαι

1 Μετὰ τὸ ἐν Σμόρνῃ πρωτοψάλτου (Δημητρίου Λάττου) συνδέεται ὁ Κοραῆς διὰ φίλιας στενωπότητος καὶ θερμῆς. Σ. Δ.

ἐντελῶς εὐτυχῆς. Τὸ γλυκύτερον, ἔλεγεν ὁ Ἐπαμινώνας (μετὰ τὴν ἐν Λεούκτραις μάχην), ἀφ' ὅσα με συνέδησαν εἰς τὴν ζωὴν μου ἦτο, τὸ νὰ νικήσω τοὺς Λακεδαιμονίους, ζῶντος ἐτι τοῦ πατρὸς μου καὶ τῆς μητρὸς μου. Τὴν χάριν ταύτην μ' ἐστέρησεν ἡ Πρόνοια. Πολλὰ τοὺς ἐλύπησα καὶ τοὺς δῶν καὶ ἴσως ὁ σημερινὸς μου θρίαμβος ἤθελεν ἐξκαλεῖσθαι τὰ τραύματα τῆς καρδίας τῶν ἴσως ἤθελε τοὺς πληροφορήσει, ὅτι δὲν εἶχον τοσοῦτον ἄδικον νὰ τοὺς παρακούσω.»

Μὴ παραξενεύεσθε διὰ τὴν παραβολὴν τῆς ἐν Λεούκτραις μάχης πρὸς τὴν διδακτορικὴν ἀναγόμεναι αὕτην διότι δὲν καταμετράται ἐνταῦθα τῶν δῶν ἔργων τὸ μέγεθος, ἀλλὰ τῆς ψυχικῆς ἐντυπώσεως ἡ δύναμις. Ἡ ἀνθρώπινος καρδία οὕτως εἶναι ἐσχηματισμένη, ὥστε τὰ πλέον διάφορα συμβεβηκότα ἐπενεργοῦσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους μετ' ἴσων ἰσχύων διὰ τοῦτο ὁ χωρικὸς αἰσθάνεται τὴν αὐτὴν δραστηριότητα ἐπιθυμίας διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τεμάχιον γῆς, ὅσπῃ ὁ Ἀλέξανδρος διὰ νὰ κατακτήσῃ βασιλείαν.

Δὲν εἶναι ἀξιωματικὸν ὅτι ἡ αὐτὴ εὐσέβεια τοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς αἰσθήματος ἀνευρίσκεται εἰς δῶν ἀνδράς ἀπέχοντας ἀλλήλων κατὰ δισχίλια ἔτη, διαφέροντας κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ ἦθη, ἀλλὰ τέκνα τῆς αὐτῆς ἑλληνικῆς γῆς! Ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς στοργὴ καὶ εὐγνωμοσύνη, ὁρμητικὸν ὄλων τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, πρέπει βεβαίως νὰ κατέχη τὴν πρώτην θέσιν εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν.

Ἐκ Μονπελλιὲ ἀποδημήσας ἔτρεξεν εἰς εὐρεσιν εὐρυτέρου κέντρου διανοητικοῦ καὶ ἔφθασεν εἰς Παρισίους τὴν 24 Μαΐου 1788, δηλ. κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔκτον τῆς ἡλικίας του καὶ τὴν παρρημονίαν τῆς ἐκρήξεως τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως. Αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος τῆς Μεταβολῆς ταύτης γενόμενος, ἐξιστορεῖ ἀφελῶς τὰ συμβεβηκότα διὰ τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην, εὐλογῶν τὰ μεγαλοεργήματα καὶ καταρῶμενος τὰς παραφροσῆς τῆς ἐλευθερίας, κόρης σεμνῆς κατ' ἀρχάς, ἐκβακχευθείσης ὕστερον εἰς μαινάδα μεθυσκομένην καὶ αἱματοφόρον.

Τὴν πρὸς τὸ ἐμπόριον ἀφύπναι του μόνος ἐστιγμάτισεν ἐν τινὶ ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην. Δὲν ἔχομεν ὅμως ἄλλα διδόμενα νὰ τὸν κρίνωμεν ὡς ἔμπορον, παρὰ τὴν ἰδίαν του ὁμολογίαν καὶ τὸ ῥητὸν ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς του σφραγίδος ἐγκεχαραγμένον· «Βίον πορίζου πάντοθεν πλὴν ἐκ κακῶν.»

Ὁ φιλολογικὸς βίος τοῦ Κοραῆ ἤρξατο ἐν Μονπελλιὲ, ὅπου μετέφρασε διάφορα ἰατρικῆς συγγράμματα, καὶ συνεκινῶναι μετὰ τῶν καθηγητῶν του καὶ ἄλλων λογίων, καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ ἐνδόξου Σαπτάλ' ἀλλὰ τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του ἤρξαντο καὶ ἐτελείωσαν ἐν Παρισίοις.

Ὁ Ναπολέων ὑπατεύων ἐπεθύμησε τὴν μετάφρασιν τῆς γεωγραφίας τοῦ Στράβωνος· ὁ Οὐαρ-

tal, ὑπουργὸς τῆς ὑπατείας, ἐπρότεινε ὡς μεταφραστὴς τὸν La Porte du Theil, τὸν γεωγράφον Gosselin καὶ τὸν Κοραῆ, διορίσας καὶ τρισχιλίων φράγκων ἐτήσιον μισθόν. Ἀφοῦ ὁ πρῶτος τόμος τῆς μεταφράσεως προσηνέχθη τῷ Ναπολέοντι κατὰ τὸ 1805, ἐφιλοδώρησεν ἕκαστον τῶν μεταφραστῶν ἄλλων δισχιλίων φράγκων ἰσθῆδιον σύνταξιν, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ τρεῖς ἀπέδεχθησαν εὐγνωμόνως, ἀφοῦ ὅμως ἀφιλοκερδῶς παρητήθησαν τοῦ ἐτησίου τῶν τρισχιλίων φράγκων μισθοῦ.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ναπολέοντος ἐγένετο πρότασις εἰς τὸν Κλαυδίον καὶ εἰς τὸν Κοραῆ ν' ἀναδειχθῶσι βιβλιοκρίται μετὰ δαψιλῆ μισθόν· ἀλλ' ἀμόφοροι ἀπέκρουσαν φρίσσοντες τὴν πρότασιν, μ' ὄλον ὅτι ἡ λογοκρισία τῶν, μέλλουσα νὰ περιορισθῇ ἐπὶ λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν βιβλίων τὴν ἐκδοσιν, ἤθελεν εἶναι ἀβλαβῆς καὶ ἀθῶα ἀργομισθία, διότι ποῖος Γάλλος ἤθελε ποτὲ ἐμιλήσει ἑλληνιστὶ ἢ λατινιστὶ περὶ πολιτικῆς εἰς τοὺς συμπολίτας του;

Εἰς τοὺς ἐρωτῶντας διατί δὲν ἐψηφίσθη μέλος τῆς Ἀκαδημίας, ἀποκρίνεται ὁ Κοραῆς ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τοιοῦτου σκοποῦ δῶν διατυπώσεις προηγοῦνται· Ἄσπ' τὸ νὰ ζητήσῃ τις ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας τὴν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑποψηφίων καταγραφὴν του· Βοῦ τὸ νὰ ἐπικλησθῇ ἐκάστου Ἀκαδημαϊκοῦ τὴν ψῆφον δι' αὐτοπροσώπου ἐπισκέψεως. Τὴν πρώτην ἐξεπλήρωσεν ὡς ἄψογον· εἰς τὴν δευτέραν, περιέχουσαν φορτικὴν ψηφοθηρίαν ὑποχρέωσιν, ἠρνήθη νὰ ὑποβληθῇ ὡς ἀνοξίαν ἐλευθέρου ἀνδρὸς, καίτοι δραστηρίως ἐπιθυμῶν τὴν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἀκαδημαϊκῶν κατάρταξιν του.

Τὰ τρία ταῦτα τῆς ζωῆς του συμβεβηκότα συνάπτω εἰς ἐν, διὰ νὰ καταστήσω καταρῶν τὸ ὀλιγαρκῆς καὶ τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ ἀνδρὸς.

Δὲν ἀποδέχομαι ὡς δικαίαν τὴν ἀποστροφήν τοῦ Κοραῆ τοῦ νὰ πλησιάζῃ πᾶσαν ἐξουσίαν, θεωρῶν αὐτὴν ὡς ἐταίραν ἀξίαν νὰ διαφθείρῃ καὶ τῶν σεμνοτέρων τὰ ἦθη. Νομίζω μάλιστα ὅτι ὁ ἀληθὴς λόγιος ἐφείλει νὰ μὴ δυσπιστῇ κατὰ τῆς ἰδίας του ἀρετῆς, συγκοινωνῶν παρρησιαστικῶς καὶ ἀφῶως μετὰ τῶν ἰσχυρῶν, ἀπ' ἴσων συνομιλῶν καὶ ὡς πολίτης ἐλεύθερος γνωμοδοτῶν περὶ ὄλων τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων.

Κατὰ τὸ 1814 οἱ καθηγηταὶ τοῦ Collège de France ὁμαφῆφως ἐπρότεινον αὐτῷ τὴν καθέδραν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ὁ ἀγαθὸς Boissonade ἐπρότεινε ἐπίσης κατὰ τὸ 1816 εἰς τὸν Κοραῆ θέσιν χηρεύουσιν ἐν τῇ τρίτῃ τάξει τοῦ Institut, ὑποσχόμενος ὀλοφύρον τὴν ἀναγόμεναι αὕτην. «Les visites qui sont passées en usage vous effrayent-elles? N'en faites pas», τῷ ἔγραψεν. Εἰς τὰς προτάσεις ταύτας ἀντέταττεν εὐπρεπῆ, ἄστομον καὶ εὐφρονον ἀποποιήσιν.

Ὁ Κοραῆς ἐξῆς πένης καὶ μόλις περὶ τὸ πέν-

τηκροστὸν τῆς ἡλικίας ἔμεινε ἀφροντις (ὡς λέγει) τῆς περὶ ἀλφίτων ἐπωδύτου φροντίδος· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα αὐταρκῶν εἰς τὰ ἐόντα, ἐπρόκρινεν, ὅσας ἐστέρητο προσωρινῶς χρημάτων, νὰ ἐνεχυριάξῃ τὰ βιβλία του, παρὰ νὰ δέχεται βοήθηματα, αὐθορμητῶς παρὰ φιλοκάλων Χίων προσφερόμενα.

Ποῖαν ἀνάγκην εἶχε τοῦ πλοῦτου, ἀφοῦ ὁ πολιτισμὸς δὲν ἐξεθῆλυσε τὰς ὀλιγαρκεῖς ἐξεις του καὶ δὲν κατέστησεν, ὡς συμβαίνει εἰς πολλοὺς, τὸ ἀβροδίατον ὡς ἀνάγκην σύμφυτον μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τὴν ὑπαρξιν; Ἐμεινε αὐτάρκης, σεμνὸς καὶ σωφρονὸς μεταξὺ τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν γοητευμάτων τοῦ παρισίου βίου, ἐποφθαλμίων πρὸς μόνον σκοπὸν τὸν φωτισμὸν τοῦ γένους, τὴν νοητικὴν καὶ ἠθικὴν του ἀνάπτυξιν. ἤτις ἤθελεν ἔχει ὡς ἀφευκτον ἀποτέλεσμα τὴν διάρρηξιν τῶν δεσμῶν του, ὅχι κατὰ τὸ 1820 ἔτος, τὸ ὁποῖον ἐθέσφει παράκλιτον, ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τῆς παρουσίας ἑκατονταετηρίδος.

Ἐτίμα τὸν ἔγγαμον βίον ὡς βάσιν τῆς οἰογενείας, πρεσβεύων ὡς βούλημα καὶ δόγμα τῆς φύσεως, ὅτι ἐφείλει ἕκαστος νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰ τέκνα του τὴν λαμπράδα τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβεν· ἀλλ' ἔμεινε ἄγαμος, ἀστείως λέγων περὶ ἐαυτοῦ, ὅτι μὴτ' ὁ ἐλέφας ἐν τῇ δουλείᾳ, μὴτ' ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ στέργει νὰ τεκνοποιήσῃ.

Ἀπὸ τόπου ἐλευθέρου καὶ μεμακρυσμένου τῆς δούλης ἡ ἀγωνιώσης Ἑλλάδος κηρύξας πόλεμον κατὰ τῆς τυραννίας καὶ τῶν πολυειδῶν προλήψεων, δὲν ἐξετέθη εἰς διωγμοὺς καὶ εἰς κινδύνους· καὶ αὐτὴ ἡ ὕβρις καὶ ἡ συκοφαντία κατ' αὐτοῦ ἐνίοτε ἐκτοξευόμεναι ἐπιπτον ἀνίσχυροι πρὸ τῶν ποδῶν του· διότι αἱ γενναῖαι καὶ αἱ καινοτόμοι ἰδέαι του ἐσπείροντο εἰς γῆν πρὸ πολλοῦ ἀροτριχθεῖσαν ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς δουλείας, ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου τὴν ἀνάπτυξιν, ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασιν σχολείων παρὰ τῶν ἀπανταχῶ ἐγκρίτων τοῦ ἔθνους καὶ ἀπὸ τὴν ἐμφυτον παρ' ἡμῖν ἀγάπην τῆς μαθήσεως. Ὁ βίος του κατὰ τοῦτο ἦτον ἄλυπος, ἀπληλαγμένος ἀπὸ τοὺς βασανισμοὺς τῶν περισσοτέρων κηρύκων τῆς ἀληθείας ἢ τῶν ὑπερασπιστῶν τῶν ὑγιᾶν ἀρχῶν, ποτιζομένων, συνήθως, τὸ κώνειον τοῦ θανάτου, τῆς ὕβρεως ἢ τῆς συγχρόνου ἀχαριστίας.

Τὰς ἀργὰς φιλολογικῆς ἐργασίας ὥρας ἐδαπάνα ὁ Κοραῆς ἀλληλογραφῶν μετὰ πολλῶν τῆς Εὐρώπης φιλολόγων· ἀλλ' ἔγραψε καὶ πρὸς ὁμογενεῖς, ἔγραψε πρὸς πόλεις, ἔγραψε πρὸς κυβερνήσεις καὶ πρὸς δλοκλήρους τάξεις πολιτῶν, λυπούμενος διότι αἱ ἀσχολίαι του, ἀρακνυλούμεναι καθ' ἡμέραν ὡς κύματα θαλάσσης καὶ γοβερίζουσαι νὰ τὸν πνίξωσι, δὲν τῷ εὐεργῶρον ν' ἀποκριθῇ εἰς ὄλους. Τὸ πάρεργον τοῦτο τῶν ἐνασχολήσεων του διεσώθη εὐτυχῶς τὸ πλεί-

στον' και αι' επιστολὴν του πολλὰ και ποιήματα, αποκαλύπτουσαι ἀτημελήτως και εὐτραπέως πολλάκις τὰς φιλολογικὰς και πολιτικὰς του ἀνδρός γνώμας, ἢ διοχετεύουσαι εἰς φιλικὰς καρδίας ὅπως ἀνυπόκριτον και καθαρὰν τὴν καρδίαν του, εἶναι πολύτιμον κειμήλιον πρὸς κατανόησιν και ἐκτίμησιν τοῦ χαρακτήρος του. Ἐντὸς τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀναλαμβάνει ὁ πατριωτισμὸς του, πολλάκις ζηλοτύπου ἔρωτος μορφῆν προσλαμβάνων. Πολλαχὸν ὁμολογεῖ ὅτι ὁ φόβος του, μήπως πολιτισθῶσιν οἱ Τούρκοι πρὶν ἢ ἀναθάλη ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς Ἑλλάδος, δὲν τὸν ἀφήνει νὰ κοιμηθῆ ἡσυχον' ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο τούτων φυλῶν και ἡ ὑπόνοια τῆς ὑπερτερήσεως τῶν Ὀθωμανῶν, ἀνηλεῶς τὸν βασανίζει. Ὅποιους παλμοὺς καρδίας ἤθελεν αἰσθανθῆ σήμερον, ὅτε αἱ ἀναμφισβήτητοι τῶν γειτόνων μας προδοὶ πρέπει νὰ ἐμπνέωσιν εἰς ἡμᾶς ἀγρόπνους και τηξιμελεῖς ζηλοτυπίας!

Ἀκούων ἄλλοτε ὁ Κοραῖς ὅτι οἱ Ἄγγλοι βοήθοῦσι δαψιλῶς τοῦ γένους τὴν παιδείαν και ὅτι προτίθενται νὰ συστήσωσι τυπογραφίαν ἐν Ἀθήναις, θορυβεῖται ἀπὸ βιαίαν ἀγανάκτησιν, διατὶ νὰ μὴ ἤμεθα ἄξιοι ἀφ' ἑαυτῶν νὰ βοηθώμεθα και νὰ προοδεύωμεν εἰς τὸν πολιτισμὸν, και κακίζει τοὺς Χίους, διότι ἀλλοθενεῖς τοὺς προλαμβάνουσιν εἰς τὸ στάδιον τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσιῶν.

Ὅποια αἰσθήματα θορυβώδη ἀνήγειρον εἰς τὴν καρδίαν του ἢ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκρηξίς! Τὸ ἐπιχείρημα ἦτο τόσον μέγα και ἀνίσον, ὥστε ὁ Κοραῖς, δραστηρίως προετοιμάσας και ὠθήσας τὸ ἔθνος εἰς τοῦτο, ἐξεπλάγη, και τὴν συνείδησιν συνεταράττετο, φοβούμενος μήπως συνήργησε διὰ τῶν συγγραφῶν και τῶν διδασκῶν του εἰς τὴν ἐξανδραπόδισιν τοῦ ἔθνους. Δυσπιστῶν κατὰ τῶν συγχρόνων του, ἐφρόνει ὅτι μόλις κατὰ τὸ μέσον τῆς δεκάτης ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος ἦτο δυνατὸν ν' ἀναπετασθῆ ἡ πρὸ τεσσαρῶν αἰῶνων κεκρυμμένη Ἱερὰ σκηνία. Ἄλλ' εἰς τὴν γενικὴν συνεισφορὰν, τὴν προπαρκασιεύζουσαν τὰς ἐπαναστάσεις, οἱ μὲν εἰσφέρουσιν ὀβολὸν, οἱ δὲ τάλαντον, ἀλλὰ μήτε ἡ ἐπιστήμη μήτ' ὁ πατριωτισμὸς ἠμποροῦσιν ἀκριβῶς νὰ δρίσωσι τῶν ἠραιστέων και τῶν ἐπαναστάσεων τὰς ἐκρήξεις. Μόνος ὁ δάκτυλος τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ καταδείξῃ τὴν ὑπερτάτην ταύτην ὄραν.

Ἡ συνέργεια τοῦ Κοραῖ εἰς τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἀνευρίσκειται ὅλη εἰς τὰς συγγραφὰς του. Οὐδέποτε κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς σωματικὰς του ἀσθενείας και διότι ἐνόμιζεν ὅτι γίνεται χρησιμώτερος μακρόθεν, ὑπὲρ αὐτῆς ἀνευδρότως ἠγωνίζετο παλαιῶν κατὰ τοῦ θανάτου ἀπειλοῦντος τὸ σῶμά του, ἔχων τεταμέναις ὅλας του τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν πατρίδα, γράφων, προτρέπων, ἐλέγχων και ἐπιφωνῶν μέφων ἢ ἀκουσμένην μεταξὺ τῆς κλαγγῆς τῶν ὄπλων

και τῶν οἰμωγῶν ὀλλόντων και ὀλλυμένων, θαρσεῖτε, θαρσεῖτε!

Κατὰ τὸ ὀρθοκκοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας του ἐφιλοπόνηε εἰσεῖτι, ὅτε τὸ ἄτονον σῶμά του περὶν ἐκ τοῦ θρονίου ἐπληρώθη καιρίως, και ἀπέθανεν ὁ Κοραῖς θάνατον ἐπώδυνον, ἀλλὰ μὲ ψυχὴν γαληνῶσαν, μὲ συνείδησιν ἀκύμαντον, βλέπων περὶ τὴν κλίνην του περιπταμέναις ὄλας τὰς γλυκεῖας τῆς πατρίδος ἀναμνήσεις, διορῶν εὐδακμονέστερον τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος και κοιμηθεὶς τὸν ἄφοβον ὕπνον τοῦ δικαίου, διότι τὰ δεσμὰ τοῦ βίου διερρήγνυντο και ἀρίπτετο πρὸς ἄλλην ζωὴν ἀλυποτέραν και αἰώνιον.¹

***

Ὁ Κοραῖς ἑλθὼν κατὰ τὴν δευτέραν πεντηκονταετηρίδα τοῦ 10^{ου} αἰῶνος εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐμιμήθη τῶν Γάλλων φιλοσόφων τοῦ αἰῶνος τούτου τὴν εὐκρίνειαν, τὴν γενικότητα και τὴν παντοίαν τῶν πραγμάτων ἔρευναν, γεννήσας ὀλίγας ιδέας ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ γενόμενος ὄργανον δραστήριον διαδόσεως ιδεῶν εἰς τὸ ἔθνος του, ἐγγίζων μίαν πρὸς μίαν ὄλας τὰς χορδὰς τῆς πολυφθόγγου λύρας τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς, διὰ νὰ ἐξαγάγῃ ἤχους ἐλευθερίας και πολιτισμοῦ, διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ, διὰ τῆς ἠχοῦρας ταύτης ἁρμονίας, ὄλας τὰς αἰσθήσεις και ὄλας τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους! Τί ἄλλο χρέος ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ φιλόσοφος και ὁ ἐπιστήμων, παρὰ νὰ διδάξῃ και νὰ ὀδηγήσῃ τὸ ἔθνος του, παρὰ νὰ ριζώσῃ πεποιθήσεις και ἀρχὰς, κατὰ τὰς ὁποίας ὀφείλει τοῦτο νὰ ἐνεργῇ και νὰ πράττῃ, παρὰ νὰ ἐμφυσῆσῃ τὸν θεῖον ἐκεῖνον ὑπὲρ πατρίδος και ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἐνθουσιασμὸν, χωρὶς τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν ἀνευρίσκει χρῆσιμον, ἢ ποίησις μεταβάλλεται εἰς ἄψυχον στιχομυθίαν, ἢ τέχνη μεταπίπτει εἰς βάνανσον χειρωναξίαν, ἢ δὲ πολιτικὴ οὐδὲν ἐπιδιώκει ὕγιες και γενναῖον' χωρὶς τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ τῶν λαῶν ναρκούται ἐν τῇ ἀπαθείᾳ, ἀφοῦ πρότερον καταβλήθῃ ὁ νοῦς των ὑπὸ τῆς ἀδρανείας!

Αἱ φιλολογικαὶ τοῦ Κοραῖ ἐργασίαι περιστρέφονται κυρίως εἰς μεταφράσεις και ἐκδόσεις συγγραφέων. Τῶν μεταφράσεων τούτων και τῶν ἐκδόσεων προέταξε προλεγόμενα και συνώδευσε

1. Τὸ σῶμα τοῦ Κοραῖ, συνοδευόμενον εὐλαβῶς ἀφ' ὀλοῦς τοῦ ἐν Παρίσιος παρεπιδημοῦντος Ἑλληνας, ἐνεταφιάσθη τὴν 10^{ην} Ἀπριλίου 1833 εἰς τὸ πολυάνδριον τοῦ Mont Parnasse ἀφοῦ προηγουμένως ἐν τῷ ναδίῳ τῆς Ῥωσικῆς πρεσβείας ἐψάλη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία. Ἐν τῷ ναδίῳ τούτῳ και ἐν τῷ πολυάνδρῳ ἐξεφωνήθησαν λόγοι ἐπιτάφιοι. Μικρὸν δὲ μνημεῖον ἀνηγέρθη ἐπιτύμβιον, φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν

Ἀδμαντιος Κοραῖς
Χίος.
Ἰπο ἔστην μὲν
Ἰσθ δε τῆ Ἑλλάδι
Περὶλημμένην γῆν
Τῶν Παρισίων
Κεῖται.

ταύτας μὲ σχόλια, διασπείρας ἐντὸς τῶν προσθέντων τούτων συγγραφῶν τὰς ποιήματα και ἀναμνηστικὰς γνώμας του περὶ ἑλληνικῆς παιδείας, τὰς διορθώσεις και ἐκκαθαρίσεις τῶν ἑλληνικῶν κειμένων.

Παρέργως ἐξέδωκε διατριβὰς τινὰς pamphlets ἐπὶ πολιτικῶν πραγμάτων συνήθως περιστρεφόμενας, ἐπιστολάς περιέρχους. Τὰ ἄτακτα, περιέρχοντα ὅλην λεξικογραφίαν ἀξιόλογον, και ἐν ταύτῳ διδασκαλίαν σπουδῆς τῆς γλώσσης.

Τὰς περισσοτέρας τῶν κρίσεων και γνώμων του κατεχώρισεν ἰδίως εἰς τὰ προλεγόμενα τῶν βίων τοῦ Πλουτάρχου, τὸν ὁποῖον εὐστόχως ἐξελέξατο, ὡς τὸν πολυμαθέστερον και πολιτικώτερον τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων' διότι, ἑλθὼν ἀφοῦ ἡ Ἑλλὰς ἀπνυδρημένη ὑπέκυψεν εἰς τὴν μεγαλοπράγμονα Ῥώμην, ἐδιηγήθη τὰς πράξεις τῆς, ἐξωγράφας τοὺς ἀνδρας τῆς, παραβάλλον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, και συνέλεξεν εὐλαβῶς τὰς φιλοσοφικὰς και τὰς πολιτικὰς δοξασίας, τὰς αἰρέσεις και τὰ δόγματα αὐτῆς.

Κυρίως ὁ Κοραῖς ἀνήκει εἰς τὴν σεμνὴν οἰογένειαν τῶν κριτικῶν φιλολόγων, οἵτινες, ἀπὸ τοῦ πρώτου συλλέκτας τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν ἐπὶ Πεισιστράτου μέχρι τοῦ συγχρόνου μας Βεκίου, δὲν ἀπνυδῆσαν ἐγκύπτοντες εὐσεβῶς εἰς τὰ κείμενα τῶν ἑλλήνων συγγραφέων, ἀναζητοῦντες τὴν ἐννοσίαν των, διορθοῦντες ἢ εἰκάζοντες τὰς ἐσφαλμέναις γραφὰς και διασώζοντες τὰ κειμήλια τῆς ἑλληνικῆς εὐφυΐας, πρὸς ὠφέλειαν και ὀδξαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Τὸ μέγα ἔργον τοῦ Κοραῖ εἶναι ἡ ἐπὶ τὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης γενναία συνδρομὴ του.

Ἡ διακόσμησις τοῦ νοῦς τῶν παιδῶν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἀπετέλει τὴν μόνην τοῦ Κοραῖ μέρημάν' ἀλλ' ἡ ἠθικὴ διάπλασις, ἡ ἐμφύτευσις εἰς τὰς καρδίας τῆς νεολαίας τῶν αἰδίων νόμων τῆς ἠθικῆς, ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτοῦ πρᾶγμα περισπούδαστον. Τὰ σχολεῖα, τὰ γυμνάσια και τὰ πανεπιστήμια, αἱ περιοδικαὶ και μόνιμοι συγγραφαὶ δίδουσιν εἰς τὴν κοινωνίαν μας νοητικὴν τροφήν' ὑπάρχουν τὰ νομοθετικὰ σώματα και ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία νομοθετοῦντα και ἐπιμελούμενα τοῦ ὀποχρεωτικοῦ νόμου τὴν ἐκτέλεσιν' ἀλλὰ ποῖος σήμερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ μας δημιουργεῖ και διαλαλεῖ τοῦ ἠθικοῦ νόμου τὰς διατάξεις; Αἱ διατάξεις αὗται δὲν ἐκτυποῦνται διὰ μόνης τῆς ὀλιγοχρονίου και ἐπαγγελματικῆς διδασκαλίας τῆς ἠθικῆς' ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἐγκολάπτωνται εἰς τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἱερᾶς πίστεως, διὰ τῶν καλῶν παραδειγμάτων τῶν γονέων και τῶν καθηγητῶν, διὰ τῆς ἠθοποιῶς ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεως και διὰ τῆς διδασκαλίας, ἥτις καθ' ὄλους τοὺς βαθμοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως, καθ' ὄλα τὰ διδασκόμενα μαθήματα ὀφείλει νὰ καλλιεργῇ τὴν καρδίαν, κατευθύνουσα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὡς πρὸς ἀναγκαῖον ἐπιτύμβιον ὄλας τὰς

προσπαθείας τῆς. Ἡ μάθησις χωριζομένη τῆς ἠθικῆς καθιστᾷ πολλάκις τὸν ἀνθρώπον δεξιώτερον πρὸς τὴν κακίαν.

Τὴν θεμελιώδη ταύτην ιδέαν πάσης ἐκπαιδεύσεως σήμερον δυστυχῶς ὀλιγοφρομένην, ὁ Κοραῖς ὑπὸ μυρίας μορφᾶς ἀνέπτυξεν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του και ἐν τοῖς Ἀυτοσχεδίοις του στοχασμοῖς, ἀποχωρίζων τὴν καλλιέργειαν τοῦ νοῦς τῆς καλλιέργειας τοῦ στήθους και τῆς καρδίας και τὴν τελευταίαν μάλιστα συνιστῶν.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐξέδωκε τὰ πολιτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ πολιτικώτερον τῶν συγγραμμάτων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιγράφονται τὰ γνωστὰ πολιτεύματα και περιέχονται γνώμαι και κρίσεις περὶ τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων μὲ ἰσχυρὸν και περικαλλῆ λακωνισμὸν περιβεβλημένα, και θαυμαζόμενα μέχρι τοῦδε διὰ τὴν προφητικὴν σχεδὸν ἀξίαν των. Παρὰ τὴν συγγραφήν ταύτην ἐξέδωκε και ἄλλας τινὰς διατριβὰς ἐφημέρους, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς τῶν πολιτικῶν συγγραφῶν τὸν κύκλον. Ὅφείλομεν νὰ μὴ παραλείψωμεν ὅτι ὀλ' αἱ συγγραφαὶ του, αἱ πλέον μεμακρυσμένα τῆς κυρίως πολιτικῆς, ἐπενήργουν ὡς πρὸς τὸν γενικὸν πολιτικὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον προέθετο, τὴν ἐξόπνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, και τούτῳ τῷ λότῳ μετέχουσι πολιτικοῦ χρωματισμοῦ.

Ἐπὶ τῶν κυρίως πολιτικῶν συγγραφῶν βασιλεύει γλυκεῖα φιλανθρωπία, παντοῦ ἐπιχειρεῖ τὴν ἀδιάλυτον σύζευξιν τῆς πολιτικῆς μὲ τὴν ἠθικὴν, παντοῦ προσπαθεῖ νὰ συμπεράσῃ τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν τάξιν, ἀποτροπιαζόμενος τὴν ἀναρχίαν και τὰς αἰματηρὰς τῆς ἀντεκδικήσεως, εἴτε πιπτούσας ἀπὸ τὴν ὀργίλον χεῖρα ἀπολύτου δεσπότη, εἴτε διαπρακτομένης ἀπὸ ὄχλον μανιωδῶς πρὸς τὸ κακὸν οἰστρηλατούμενον.

Ὁ ἰδιωτικὸς τοῦ Κοραῖ βίος, ἐντὸς τοῦ ταμείου του περιοριζόμενος, ἐπενήργησεν ἰσχυρῶς εἰς τῶν πολιτικῶν του γνώμων τὸν σχηματισμὸν. Ὅλ' οἱ κατὰ καιροὺς φοιτήσαντες εἰς τὰ Παρίσια εὗρον αὐτὸν ἀπομονούμενον ἐντὸς τοῦ ταμείου του, συζῶντα κυρίως μὲ τοὺς ἐνδοξότερους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀνδρας, ἢ ἀναμνηρίζοντα τὰς προσφιλεῖς του ἐνθυμήσεις τῆς πρώτης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὀπλισμένους μὲ δξυτάτην δυσπιστίαν κατὰ πάσης ἀρχῆς και κατὰ πάσης ἐξουσίας. Κατὰ τὸ 1830 ἀνεγίνωσκε μίαν μόνην ἐφημερίδα, τὴν Tribune, τὴν δημοκρατικώτεραν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀποθανούσαν ἀφοῦ ὕπεστα ἐξήκοντα περίπου δικαστικὰς καταδιώξεις και καταδικὰς.

Τῆς φιλερήμου ταύτης και δυσπίστου διαθέσεως ἀυξηθείσης περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, ἐπιλαμβανόμενοι τινες κύλακες ἐξήτουν νὰ παρὰ σώρωσι τὸν ἀγχθὸν τοῦτον παλιτῆν εἰς ιδέας ἀποκλειστικὰς, εἰς ἀδίκους ἀγανακτήσεις κατὰ

του παρελθόντος και εις διχοτομήσεις, αι οποίαι δὲν ἐχρησίμευαν πρὸς τὴν κοινὴν τοῦ ἔθνους ὁμόνοιαν τὴν ὁποίαν διακαῶς ἐπεθύμει. Μὴ ξενίζεσθε, διότι ἐπρόφρα τὴν λέξιν κολακείαν, διαλεγόμενος περὶ Κοραῆ, ἐχθροῦ ἀσπόνδου πάσης θεραπείας, ἀλλ' ὁ Κοραῆς κατέστη διὰ τῶν ἀκαμάτων ἐργασιῶν του καὶ τῆς νοητικῆς ὑπεροχῆς ἀληθῆς ἐξουσία.

Ποῖος ἀγνοεῖ π. χ. ὅτι τινὲς τῶν περικυκλούντων αὐτὸν ἤθελον νὰ τὸν σύρωσιν εἰς ἀποκλειστικὴν ὑπὲρ τῶν Χίων ἀγάπην, κολακεύοντες τὴν κρυφὴν ταύτην ὑπὲρ τῶν συντοπιτῶν ἀσθένειαν τῆς καρδίας του, ἐν ᾧ τὸ λογικόν του ἀπέκρουε τοιαύτην μικροπρεπῆ ἰδέαν καὶ ἐπεθύμει πατρίδα ὅσον ἔνεστι γενικὴν καὶ εὐρεῖν; Τοῦ λογικοῦ του τὸν κανόνα διερομήνευσεν εὐκρινέστατα διὰ τῆς διακρίσεως μεταξὺ πατρίδος καὶ τύπου τῆς γενήσεως. Ἄς ἀποδώσωμεν δικαιοσύνην εἰς τοὺς ἀληθεῖς σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος, ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησαν νὰ σμικρύνωσι τὸ ἔθνος· καὶ δικαίως, ὅχι μόνον διότι ὀφείλομεν νὰ ὁμοιοῦμεν κρατυνόμενοι ἐντὸς τῶν μικρῶν τούτων ὄριων, ἀλλὰ διότι καὶ αὐτὴ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ἡ μεγάλη πατρίς ἐκάστου Ἑλλήνου, εἶναι μικρὰ καὶ ὀλιγάριθμος παραβλασμένη μετὰ τὴν Σλαβικὴν, τὴν Γερμανικὴν, τὴν Ἀγγλο-Σαξωνικὴν καὶ τὴν Ῥωμανικὴν. Πῶς δυνάμεθα νὰ διατηρήσωμεν μεταξὺ τῆς ἔλξεως σωματίων τόσοσιν ἰσχυρῶν τὸ αὐθύπαρτον τῆς φυλῆς μας, νὰ κρατύνωμεν τὴν ἐνδεινοὺς καρτερίαν τῆς, νὰ διαιωίσωμεν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὴν ἀτομικότητα αὐτῆς παρὰ διὰ βαθείας φρονήσεως, δι' ἀψευδοῦς ἁμοιότητας καὶ δι' εἰρηνικῶν ἀπροσκόπτων προσπαθειῶν; Συγχωρήτατέ μοι ν' ἀναμνήσω γνώμην ἐνδόξου ἀνδρὸς, ἀνήκοντος εἰς ἄλλο ἡμισφαίριον, τὸν ὁποῖον μάλιστα ἐτίμα καὶ ἐθαύμαζεν ὁ Κοραῆς, τοῦ Οὐκασιγκτῶνος. Αὐτὸς ἐσυμβούλευεν ἀείποτε τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴ διαίρωνται εἰς πολιτικὰ κόμματα, φέροντα γεωγραφικὰς ὀνομασίας, ἐνοῶν, ὡς φαίνεται, μετὰ τοῦτο, ὅτι ὁ χωρισμὸς τῶν γνωμῶν καὶ τῶν δοξασιῶν δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος, ὡσάκις ἔχει ἔδραν τὴν ἀνθρώπινον συνείδησιν φύσει ἐλευθέραν, διότι αἱ πλέον ἀντίθετοι γνώμαι ἔρχονται εἰς συνάφειαν, ὅταν σκοπεύωσι τοῦ λαοῦ τὴν εὐδαιμονίαν· ἀλλ' αἱ γεωγραφικαὶ διαίρεσεις, θεμελιούμεναι εἰς ἀδοξον καὶ ἀνελεύθερον συμφερόντων ἀλλήλομαχίαν, οὐδέποτε ἐξαιλεῖνται, καθὼς τὰ ἔρη καὶ αἱ χῶραι, ἀφ' ὧν προσλαμβάνονται αἱ ἐπωνυμίαι των, οὐδέποτε συναντῶνται.

Ὁ Κοραῆς καὶ τοὶ ἀνατραφεῖς μετὰ τὸ γάλα τῆς φιλοσοφίας τοῦ 18 αἰῶνος, οὐδέποτε ἠεσθήσεσθε περὶ τὴν ἰσρὴν ἡμῶν πίστιν.

Ὁ Κοραῆς ἐζήτησε παντὶ σθένει τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ κλήρου καὶ μάλιστα τοῦ ἀνωτάτου, διότι τὸ παράδειγμα γίνεται διδασκτικώτερον, ἄνωθεν ἐπιδεικνύμενον καὶ ἀκτινοβολοῦν. Ἐζή-

τησε τοῦτο μετὰ ζήλου, τὸ ἐζήτησε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦ φιλολογικοῦ του βίου καὶ πολυτάκις μετὰ πικρὰν καταξέτασιν τῆς νοητικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου. Τὴν κατήχησιν τοῦ Μητροπολίτου Μόσχας Πλάτωνος, τὸν Ἱερατικὸν συνέκδημον, καὶ τὴν Συμβουλὴν τριῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν πάπαν Ἰούλιον τὸν Γ' ἐξέδωκε πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, διὰ τῶν μὲν προτρέπων εἰς ἐμβριθὴ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσιν, διὰ τῆς δὲ Συμβουλῆς καταδεικνύων τοῦ δυτικοῦ κλήρου τὰ ὄργια, καθὼς οἱ Σπαρτιάται τοὺς Ἑλλώτας μεθύσκοντας ἐδεικνυον εἰς τοὺς παῖδας των πρὸς σωφρονισμόν.

Ἐν Μονπελλιῇ ἐξέδωκεν ὁ Κοραῆς ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μεταφράσεις τινὰς τοῦ Selle, ἐν Παρισίοις βραδύτερον ἐδημοσίευσεν μετάφρασιν ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ εἰς τὰ ποιήματα ταῦτα συνῆψε φιλολογικὰς σημειώσεις καὶ πραγματείας περὶ καθηκόντων τοῦ ἱατροῦ ἀποπένευσαν Ἱπποκρατικὴν φιλάνθρωπίαν. Ὅτι δὲ ὄρηθῆις ἀπὸ τῶν περὶ ἱατρικῆς συγγραμμάτων παρεξέτεινε τὰς περὶ αὐτῆς μελέτας του μέχρι βαθυτάτου γήρωος, ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἀνεκδότων συγγραμμάτων του, ἐν ᾧ ἀπαντῶμεν μελέτας περὶ Γαληνοῦ, Ἱπποκράτους καὶ Ἀρεταίου τὰς ὁποίας ὁ θάνατος δὲν ἐπέτρεψε νὰ τελειωθῶν καὶ νὰ δημοσιευθῶσιν. Ὁ Κοραῆς ἐφιλολόγησε μᾶλλον περὶ τοὺς ἀρχαίους ἱατροὺς, καὶ ἐσπούδασε μετ' οὐκ ἐπιεικῆ βίαν ν' ἀναδείξῃ τὴν δόξαν αὐτῶν, προβιθασάντων τὴν ἱατρικὴν ἀπὸ τέχνης ἄμορφον καὶ ἀγυρικὴν εἰς βαθμὴν ἐπιστήμης.

Ὁ Κοραῆς, ὡς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του ἐξάγειται, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῶν περὶ ἱατρικῆς σπουδῶν του ἠσχολήθη περὶ τοὺς Ἑλλήνας ἱατροὺς, καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε διεγωνίσθη ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Μονπελλιῇ τὸν διδασκατορικὸν διαγωνισμόν, εὐρέθη ἔτοιμος ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν δόξαν τῆς προτεραιότητος πολλῶν ἱατρικῶν ἀνακαλύψεων καὶ νὰ καταγοητεύσῃ τοὺς καθηγητάς του ἐπιμειδιῶντας εἰς τὸ καινοφανὲς τοῦτο θέαμα νεανίου Ἑλλήνου, ἐνθέρμως συνηγοροῦντος ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τῶν προγόνων του.

Γνωστὸς ἐγένετο πρὸ πάντων παρὰ τοῖς φιλολογοῦσι περὶ ἱατρικῆς, διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ ἀέρων καὶ ὑδάτων θαυμασίου συγγράμματός τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦ ὁποίου τὴν μετάφρασιν καὶ τὴν ἐκδοσιν παρήγγειλον αὐτῷ ἐπιμόνως οἱ ἐν Μονπελλιῇ καθηγηταὶ του, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωσι τὸν πατέρα τῆς ἱατρικῆς μετῃμφοισμένου εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν ἀπὸ χεῖρας Ἑλλήνου.

Παράδοξος ἡ τύχη τῆς θείας ταύτης ἐπιστήμης τῆς ἱατρικῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος. Δι' αὐτῆς ἄνδρες ἐξοχοὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὠφέλου παντοίως τὸ γένος, μαλακύνοντες τὸν κατακτητῶν μας τὰς καρδίας, καθὼς ὁ Ὀρφεὺς τῶν

Θρακῶν τὰς ψυχὰς διὰ τῆς μουσικῆς ἀπὸ τῆς ἱατρικῆς ὀρηθέντες ὁ ἐξ ἀπορρήτων Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος καὶ Ἰωάννης Καποδίστριας, ἐδοξάσθησαν εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον πρὸς δόξαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κοραῆς ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης προσιμίας τὸν φιλολογικὸν του βίον, ἐκαινοτόμησε πολλὰς εὐτυχεῖς ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους καινοτομίας, καὶ ὤθησεν αὐτὸ πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Χάρις εἰς τῆς ἐπιστήμης ταύτης τὸ φιλάνθρωπον, τὸ ἀνεπίφθονον καὶ τὸ παγκόσμιον, ἡ Ἑλλὰς διὰ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς ἀποστέλλουσα πανταχοῦ ἱατροὺς, ἀποστέλλει ἐνταύτῳ εἰρηνικοὺς συνηγόρους τῶν δικαιοματίων τῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς κήρυκας.

..

Ἐνθυμούμενος τὸ ἐν ἐρήμῳ τινι ὁδῷ τῶν Παρισίων σπουδαστήριον τοῦ Κοραῆ, λιτότατον καὶ γυμνὸν σχεδὸν ἐπίπλων, κεκοσμημένον μὲ μόναν τινα βιβλιοθήκην, ἐπὶ τὰς ὁποίας ἐπέπιπτε σκιερὸν καὶ ἀμφίβολον φῶς, ἀναμνησκόμενος τὸ κατεσκληρὸς ἐκαίνο καὶ σεβαστὸν γερόντιον, προβάλλον δὺα ὄψεις καὶ περιέργους, ἀλλ' ἐσβεσμένους σχεδὸν ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ὀφθαλμοῦς, βυθισμένους εἰς πρόσωπον ἀπὸ μυρίας ρυτίδας ἀροτριασμένον, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦτο συνεχόμενον μετὰ σῶμα μικρὸν καὶ ἐξησθενημένον, κρατῦμενον μᾶλλον ἀπὸ τὸ θρονίον παρὰ καθιζόμενον ἐπ' αὐτοῦ, κατέχομαι βεβαίως ἀπὸ σέβας καὶ εὐλάβειαν· ἀλλ' ἐνταύτῳ φαντάζομαι Ἀσιανὸν τινα, μὴ συλλαβόντά ποτε τὴν ἰδέαν τῆς ἰσχύος ἢ ὑπὸ μορφῆν ἀρχαίου σατραποῦ χρυσοστολιστοῦ, δορυφορουμένου ἀπὸ σωματοφύλακας ὑπηρετοῦντας τὰς ὀρέξεις του, διανέμοντας χρυσὸν ἢ στρεβλώσεις ποῖαν περιφρόνησιν ἤθελεν αἰσθανθῆ ὁ Ἀσιανὸς βλέπων τὸ γερόντιον τοῦτο, καὶ πόσῃ ὑβριστικῇ δυσπισσίᾳ ἤθελε δεῖξει, ἂν τὸν ἐσεβαίου, ὅτι ἀπὸ τὸ πενιχρὸν τοῦτο ταμεῖον ἐκδίδει παραινέσεις ὡς διαταγὰς σχεδὸν ἀκουόμενας εἰς τόπους κατὰ τριακασίας λεύγας ἀπέχοντας, καὶ ὅτι δι' αὐτῶν κλονίζει πεποιθήσεις καὶ καρδίας, καὶ μάλιστα ὅτι συντείνει εἰς τὸ νὰ διασειῇ τὰ θεμέλια τῆς ἀρχαίας Τουρκικῆς ἐπικρατείας! Ἡ ἀντίθεσις αὐτῆ, ζωηρῶς καὶ πολλὰκις ζωγραφηθεῖσα ἐν τῇ ἐνθυμῆσει μου, δὲν ἀπεικονίζει ἄριστα τὴν μεγάλην ἐπικράτησιν τῆς ἠθικῆς ἰσχύος πρὸς τὴν ὕλικήν; Δὲν ὀφείλομεν ἐν τῷ πρώτῳ ναφ τὸν ὁποῖον ἡ ἐλευθερία Ἑλλὰς ἀνήγειρεν εἰς τὴν Διανοίαν, περὶ Κοραῆ συνομιλοῦντες νὰ ὑμνήσωμεν τὴν ἀκαταμάχητον αὐτῆν ἰσχὴν τῆς ἐλευθέρως διανοίας, ἥτις ἀπὸ τὴν ἐστίαν τοῦ θεοῦ φωτὸς ἐκπεύγουσα φωτίζει ἐνταύτῳ καὶ ἀπεικονίζει τὸν κόσμον, ἢ ὁποῖα ἀόρατος καὶ αὐλὸς εἰσδύει παντοῦ, εὐθάνει εἰς τὰ ἀπώτερα τοῦ κόσμου μέρη, παραβιάζει φραγμοὺς καὶ μεσότοιχα χωρί-

ζοντα τὰ ἔθνη, μεταποιεῖ τὰ βασίλεια, δαμάζει τὴν κτηνώδη βίαν μετὰ φρούρια καὶ μετὰ σπονδὰς στρατῶν καὶ ἀν' περιστοιχίζεται, καὶ εἰσάγει παντοῦ ὅπου κἂν ἰσχύση τὴν ἰσότητά καὶ τὴν εὐνομίαν!

Ποῖος δὲ ὕμνος γίνεται πλέον εὐπρόσδεκτος εἰς τὴν Πολιοῦχον ταύτην τῶν νεωτέρων κοινωτικῶν θεῶν, παρὰ ἡ ἀνάμνησις καὶ ὁ ἔπαινος τοῦ Κοραῆ, ὅστις ζῶν ἰσχυσε καὶ ἐδοξάσθη καὶ ἀποθανῶν μνημονεύεται μετ' εὐλαθείας, ἀφοῦ πρῶτον ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Πλάστην μας κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας του μερικὰ συντρίμματα τῆς ἀλύσσου ἢ ὁποῖα ἐδέσμευε τὴν Ἑλλάδα!

Περὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσως ἐν ΓΕΡΜΑΝΙΑ.

Πρὸ πολλοῦ ἡ γιγαντιαία ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων ἐν Γερμανίᾳ διήγειρε τὴν προσοχὴν τῶν λοιπῶν πεπολιτευμένων λαῶν καὶ ἠνάγκασε νὰ σπεύσωσι πρὸς ἐρευναν καὶ μελέτην τῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν συστημάτων τῆς ἀνωτάτης, μέσης καὶ κατωτάτης ἐκπαίδευσως τῆς χώρας ταύτης. Πολλοὶ δὲ τῶν λογίων τῶν διαφόρων ἔθνων εἴτε πεμφθέντες ὑπὸ τῶν οὐκείων κυβερνήσεων, εἴτε αὐτοβούλως μεταβάντες εἰς Γερμανίαν, ἠσχολήθησαν περὶ τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ δι' ὑπομνημάτων ἀξίων λόγου παρέστησαν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτῶν καὶ ἄρχοντας τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Γερμανίας, καὶ ἐξεκίνησαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκαστος δεξιότητα τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα.

Σπουδαία περὶ τούτου συγγραφή ἐξεδόθη τῷ 1831 ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Βικτωρος Κουζίνου, ὁ ὁποῖος ἐν λεπτομερείᾳ καὶ μετὰ ἰδιαζούσης προσοχῆς ἐσπούδασε καὶ ἐξηρένησε τὰς τρεῖς τάξεις τῆς ἐκπαίδευσως ἐν Γερμανίᾳ, τὴν ἀνωτάτην, μέσην καὶ κατωτάτην, θαρραλέως δὲ καὶ εὐτόλμως, ὡς ἀληθῆς φιλόσοφος, συνέκρινε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν δημοσίων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων τῆς Γερμανίας πρὸς τὸν τῆς Γαλλίας, ἐν ᾗ κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον 13,984 δῆμοι ἐπὶ ἀριθμοῦ 38,135, δηλ. ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{3}$, ἔστεροῦντο πάσης ἐκπαίδευσως.

Ἐτερος Γάλλος ὁ Βωδοῦινος, γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῆς κατωτάτης ἐκπαίδευσως, ἔγραψεν ἀξιωματικῶς ἐκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν εἰδικῶν σχολείων καὶ τῆς κατωτάτης ἐκπαίδευσως ἐν Βελγίῳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ. Τελευταῖον δὲ ὁ καθηγητῆς Ἰππὼ (Hippreau) ἠσχολήθη περὶ τὴν μελέτην τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως τῶν διαφόρων ἔθνων, ἔχων πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν πατρίδα αὐτοῦ Γαλλίαν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἔγραψε, καὶ τὴν ὁποίαν συμ-

1. [Ἐσταχυολογήθη ἐκ τοῦ ἐκφωνηθέντος λόγου, τῇ 20 Μαΐου 1850, κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τοῦ Πανεπιστημίου, ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Π. Ἀργυροπούλου.]

βουλεύει να λάβη ως υπόδειγμα τῆς διοργανώσεως τῶν σχολείων οὐχὶ τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ τὴν Βορείαν Ἀμερικὴν, ὡς ἀρμόζοντος μᾶλλον τοῦ συστήματος ταύτης πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν Γάλλων.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ φιλοπάτριδος τούτου Γάλλου «περὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γερμανίᾳ», ἐκδοθείσης τῷ 1873, ἀποσπῶμέν τινα περὶ τῆς ἐνοίας αὐτῆς, τῆς πανδήμου λεγομένης καὶ ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Γερμανίᾳ.

Αἱ δύο μεγάλοι ἀρχαί, λέγει ὁ Ἰππὼ, ἐφ' ὧν κυρίως βασιζόνται ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ πρόοδος τῆς δημοσίας ἀνατροφῆς ἐν Γερμανίᾳ, εἶναι ἡ *δωρεάν* καὶ ἡ *καθ' ὑποχρέωσιν ἐκπαιδεύσις* πρὸ πολλοῦ δὲ χρόνου ἀνεγράφησαν αἱ δύο αὐταὶ ἀρχαὶ εἰς τοὺς νόμους τοῦ κράτους καὶ καθιερώθησαν διὰ τῆς καθημερινῆς ἀσκήσεως.

Πάντες οἱ γονεῖς, ἢ μᾶλλον πάντες οἱ κάτοικοι τῶν δήμων οἱ ἄρχοντες οἰκογενεῖας ὑποχρεοῦνται εἰς τὴν καταβολὴν φόρου, ὀριζομένου ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν καὶ προωρισμένου εἰς συντήρησιν καὶ ἰδρυσιν σχολείων. Οὐδεὶς δὲ δύναται ν' ἀποποιήσῃ τὸν *σχολικὸν* τοῦτον φόρον, τὸν καθιερωμένον πρὸς λειτουργίαν μιᾶς τῶν πρώτων ἀναγκῶν τοῦ δήμου. Ὁ σχολικὸς φόρος θεωρεῖται ὡς καὶ οἱ λοιποὶ φόροι, καταβάλλεται δὲ ὑφ' ὅλων τῶν κατοίκων κατὰ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, οὐδὲ λόγῳ ἐνδείας· ἕκαστος δ' ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπολύῃ τῶν εὐεργετημάτων τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ἅτινα διὰ τοῦ φόρου ἐκείνου, ὡς εἶπομεν, ἰδρύνονται καὶ συντηροῦνται.

Ἡ ὑποχρέωσις, ἢ ἐπιβεβλημένη εἰς τοὺς γονεῖς ν' ἀποστέλλωσι τὰ ἐκείνων τέκνα εἰς δημοσίον ἢ ἰδιωτικὸν σχολεῖον, ἢ νὰ παρέχωσιν αὐτοῖς κατ' οἶκον τὴν στοιχειώδη ἐκπαιδεύσιν, εἶναι ἀνεγνωρισμένη οὐ μόνον ἐν Πρωσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Γερμανίαν. Τὸ καθῆκον δὲ τοῦτο εἶναι τοσοῦτον ἐρριζωμένον εἰς ὅλας τὰς ἐννόμους καὶ ἠθικὰς ἐξείας τῆς χώρας, ὥστε διὰ μιᾶς λέξεως ὀνομάζεται εἰς τὴν γερμανικὴν *Schulpflichtigkeit* καθῆκον τοῦ σχολείου, ἀνταποκρινομένης πρὸς ἐτέραν λέξιν, δηλοῦσαν ἕτερον καθῆκον, τὴν *Dienstpflichtigkeit* στρατιωτικὸν καθῆκον. Αἱ δύο αὐταὶ λέξεις, λέγει ὁ Βίκτωρ Κουζίνος, εἰσὶν ὁλόκληρος ἢ Πρωσίᾳ, ἐν αὐταῖς περιέχεται τὸ μυστήριον τοῦ ἰδιάζοντος αὐτῆς χαρακτήρος ὡς ἔθνους, τῆς ἰσχύος ὡς κράτους καὶ τὸ σπέρμα τοῦ μέλλοντος αὐτῆς προορισμοῦ. Παριστώσι δὲ, λέγει, κατὰ τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ, τὰς δύο βάσεις τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, ὅστις συνίσταται ἐνταυτῷ ἐκ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἰσχύος.

Ὁ εὐγλωττος εἰσηγητῆς, λέγει ὁ Ἰππὼ, δὲν ἐμάντευσεν ὅτι ἡ Γαλλία ἤθελε μίαν ἡμέραν σκληρὰν δώσει δίκην, ἅτε μὴ εὐρεθείσα ὡς ἡ Πρωσία πεπαικισμένη ἐκ τῆς διπλῆς ταύτης

δυνάμεως τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς στρατολογίας· καὶ ἐὰν τοῦτο εἶναι, ἐξαιρουμένη, ὡς πιστεύεται, ἐν τῶν πραγματικῶν αἰτίων τῆς παρούσης αὐτῆς ἡττονος καταστάσεως ὡς πρὸς τὴν φοβεράν ἀντίπαλον, ἃς ἐμπνεύσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐκ τοῦ αἰσθηματος τῆς φιλοπατρίας, ὅπως ἐξαφανίσωμεν τὴν αἰτίαν ταύτην.

Ἡ Πρωσία δὲν ἠρέσθη νὰ ἐγγράψῃ εἰς τοὺς νόμους τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν τῶν γονέων πρὸς παροχὴν τοῖς ἐκείνων τέκνοις καλῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ περιεφουρήσεν αὐτοὺς κατὰ πάσης παραβάσεως δι' αὐστηρῶν ποινικῶν δικατάξεων, οὐδόλως ἐμποδισθεῖσα ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ τυχὸν προσβάλῃ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν τῶν γονέων. Ἐγκύκλιος τοῦ Μεγάλου Φριδερίκου τοῦ ἔτους 1769, ἐπέβαλεν εἰς τοὺς γονεῖς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκπαιδεύωσι τὰ τέκνα τῶν νόμος δὲ τῷ 1819 ψηφισθεὶς ὥρισε καὶ διατάξεις πρὸς ἐξανάγκασιν τῶν ἀρνούμενων. «Οἱ γονεῖς, λέγει, ἢ οἱ ἔχοντες ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψιν αὐτῶν παιδῶν (ὡς τοιοῦτους δ' ἐνοοῦμεν τοὺς ἐργαστασιάρχας ἢ τοὺς διατηροῦντας μαθητευομένους εἰς τέχνην τινὰ ἢ πρὸς ὑπηρεσίαν παιδῶν τῆς σχολικῆς ἡλικίας), ὑποχρεοῦνται νὰ χορηγῶσιν αὐτοῖς ἀνάλογον ἐκπαιδεύσιν ἀπὸ τοῦ 7^{ου} ἔτους τῆς ἡλικίας μέχρι τοῦ 14^{ου} συμπληρωμένου. Αἱ δημοτικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες θὰ ἐνεργῶσι κατ' ἔτος ἐρευνᾶν εἰς ὅλας τὰς οἰκογενεῖας τῆς περιφερείας τῶν, ὅπως βεβαιώσιν τίνες δὲν ἐφρόντισαν περὶ τῆς ἰδικιτέρας ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων τῶν πρὸς βλάβην τῆς δημοσίας ἀνατροφῆς. Θὰ συντάττωσι δὲ πρὸς τοῦτο ἀπογραφὴν πάντων τῶν παιδῶν τῶν ἐχόντων τὴν σχολικὴν ἡλικίαν, θὰ ἐξετάζωσιν ἐν ἀρχῇ ἐκάστου ἔτους τὰς περὶ βαπτίσεως δηλώσεις καὶ τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία, ἢ δὲ ἀστυνομία ὀφείλει ἐκ παντὸς τρόπου νὰ χορηγῇ συνδρομὴν αὐτοῖς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπουργείας ταύτης.

Γονεῖς, ἐπιτροποὶ ἢ κύριοι, ὅτινες ἤθελον καταδειχθῆναι παραβάται τῶν διατάξεων τούτων, θέλουσι τὸ πρῶτον προσκληθῆναι εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν καθήκοντων αὐτῶν. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπακούσωσι θέλει γίνεαι χρεῖσις αὐστηροτέρων διατάξεων, στελλομένων τῶν τέκνων τῶν εἰς τὸ σχολεῖον ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας.

Οἱ γονεῖς δύνανται νὰ καταδικασθῶσιν εἰς ἀναλόγους ποινὰς ἢ εἰς πρόστιμον, ἐπὶ τῶν δὲ δὲν ἤθελον δυνῆθαι ν' ἀποτίσωσιν αὐτὸ, εἰς φυλάκισιν ἢ εἰς ἐργασίαν πρὸς ὄφελος τοῦ δήμου. Τὸ πρόστιμον ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν σχολείων, εἰσπράττεται δ' ἐν ἀνάγκῃ τῇ βοηθείᾳ τῆς ἀστυνομίας καὶ κατατίθεται ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐπιβολὴ τῶν λοιπῶν ποινῶν ἀνατίθεται εἰς τὴν ἀστυνομίαν.

Ὅσακις ἐπιβλήθῃ φυλάκισις ἢ ἐργασία πρὸς ὄφελος τοῦ δήμου, θὰ γίνεαι φροντὶς ὅπως τὰ τέκνα τῶν καταδικασθέντων μὴ διατελοῦσιν ἐγκραταλελειμμένα καθ' ἕνα χρόνον οἱ γονεῖς τῶν ὑφίστανται τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτοῖς ποινήν.

Οἱ γονεῖς, οἱ ὑποστάντες τοιαύτας ποινὰς, στεροῦνται, τῇ αἰτίᾳ τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν καὶ πρὸς ἐπίμετρον τῆς ποινῆς τῶν, πάσης συμμετοχῆς εἰς τὰ δημοσία βοηθήματα, πλὴν εἰς τὰ χορηγούμενα πρὸς ἐκπαιδεύσιν τῶν τέκνων τῶν, ἅτινα ὅμως θὰ δίδονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν πρὸς ἕνα ὄρον καὶ οὐχὶ διὰ τῶν χειρῶν τῶν.

Ἀπαγορεύεται αὐτοῖς νὰ συμμετέχωσιν εἰς τὸν διοίκησιν τοῦ δήμου, ἢ νὰ ἐξασκῶσιν ἐτέραν ὑπουργείαν ἐκκλησιαστικὴν ἢ σχολικὴν. Ὅποταν δὲ καὶ αἱ ποινὰὶ αὐταὶ δὲν ἀρκέσωσι, τὰ τέκνα δίδονται εἰς ἐπίτροπον ὅπως ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν ἐκπαιδεύσιν αὐτῶν, ὑπαρχόντων δὲ καὶ νηπίων διορίζεται καὶ συνεπίτροπος.

Ἐν ἐκάστῳ σχολείῳ τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν τῶν μὴ τακτικῶς φοιτῶντων καταγράφονται ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ καθ' ἕκαστην δ' ἐξδομάδα ὁ διδάσκαλος ὀφείλει ν' ἀποστέλλῃ τὸν κατάλογον εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς.

Διαρκούντος τοῦ σχολικοῦ ἔτους οὐδεὶς παῖς δύναται νὰ λείψῃ ἀπὸ μιᾶς τάξεως ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ διευθυντοῦ, ὅστις δύναται νὰ χορηγήσῃ ἀδειαν μόνον μιᾶς ἡμέρας, ἐὰν δὲ ἡ ἀπουσία πρόκειται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ, ὁ διευθυντῆς τοῦ σχολείου ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐφορευτικὴν ἐπιτροπὴν, ἥτις μόνη ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χορηγῇ μακροτέρου χρόνου ἀδείας.

Ἴδου ποινὰὶ ὄντως αὐστηρόταται καὶ μαρτυροῦσαι τὴν ἀλλόγητον θέλησιν τοῦ νομοθέτου νὰ κτυπήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν ἀμάθειαν, νὰ καταδείξῃ εἰς πάντας ὅτι ἡ ἐκπαιδεύσις εἶναι τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν καὶ νὰ ὑποτυπώσῃ ταύτην ὡς κοινωνικὸν καθῆκον τῶν γονέων καὶ τῶν ἐπιτρόπων, καὶ ὡς ὄρον οὐσιώδη τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τῆς χώρας.

Ποῖται ἀρὰ γε ἦσαν αἱ συνέπειαι τῆς αὐστηρότητος τοῦ νόμου τούτου;

Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ποινῶν, λέγει ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ ὁ Βωδουῖνος, οὐδέποτε ἐφηρμόσθη, διότι δὲν συνέβη ἀφορμὴ νὰ ἐφαρμοσθῇ. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1864 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιβληθέντων προστίμων ἐπὶ παραβάσει μὴ ἠτιολογημένη τοῦ νόμου, ἦσαν 40 διὰ τὴν Πρωσίαν ὁλόκληρον, ἐπὶ πληθυσμῷ δηλ. 48 ἑκατομμυρίων κατοίκων· διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι οὐδεμίαν ποινὴν ἐφηρμόσθη.

Εἰς τὴν Σαξωνίαν καὶ Ἔσσην οὐδεμίαν ἀναιτιολόγητος ἀπουσία μαθητοῦ ἐσημειώθη, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ στοιχειώδης παιδεύσις θεωρεῖται ἀναπόσπαστον μέρος τῶν δημοτικῶν θε-

σιῶν, τῶν ἐξέων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν Γερμανῶν. Οἱ μικρὰς ἡλικίας παῖδες βλέπουσι τοὺς μεγαλειτέρους εὐχαρίστως καὶ προθύμως φοιτῶντας εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εὐθύμως ἐκ τούτων ἐπιστρέφοντες, ὥστε εἶναι νηπιόθεν συνφαινωμένοι πρὸς τὴν σκέψιν ὅτι καὶ αὐτοὶ θὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην.

Ἐπειτα, λέγει, οἱ γονεῖς καὶ αὐτοὶ οἱ πενέστεροι θεωροῦσι τὴν ἐκπαιδεύσιν ὡς ἀνάγκην ἀναπόφευκτον, σύναμα δὲ ὡς τὸ πολυτιμότερον ἀγαθόν, τὸ ὅποσον δύνανται ν' ἀφήσωσιν εἰς τὰ τέκνα. Γνωρίζουσιν ὅτι διὰ τῆς μαθήσεως οἱ παῖδες αὐτῶν θὰ βελτιώσωσιν ἡμέραν τινὰ τὴν κατάστασιν τῶν, θὰ εὐρωσιν ἔργον ἐπικερδέστερον ἢ ἐντιμότερον, καὶ ἐπομένως ἐκουσίως, κατὰ καθῆκον ἢ καὶ ἐκ στοργῆς στεροῦνται καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τῆς ὀφελείας, ἢν τυχὸν ἤθελον ἀπολαύσει ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν.

Ἡ ἐκπαιδεύσις ἐν Γερμανίᾳ πρὸ πολλοῦ διαδοθεῖσα καὶ καταστάσα πάνδημος παρήγαγε ψηλαφητοὺς καρπούς, ὧν τὴν ἀξίαν αἱ κάτοικοι καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν ἐξετίμησαν δεόντως· διότι ἡ συμπεριφορὰ τῶν παιδῶν ἐβελτιώθη, οὐδὲ βλέπει τις ποσῶς παιδῶν εἰς τὰς ὁδοὺς. Ἐν τῷ οἴκῳ δὲ ἤβησε τὸ σεβᾶς πρὸς τοὺς γονεῖς, καὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους. Ἡ μέθη, ἢ τόσον συχνὴ ἄλλοτε καὶ παροιμιώδης καταστάσα, σχεδὸν ἐξηλείφθη ἐκ τῶν ἡθῶν τῆς νέας γενεᾶς. Τέλος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκλημάτων καὶ κακουρημάτων ἐπαίσθητῶς ἐλαττώθη.

Τοιαύτη τις ὑπολαμβάνεται ἐν Πρωσίᾳ, Σαξωνίᾳ καὶ ἄλλαις χώραις τῆς Γερμανίας, ἀν οὐχὶ ἐν πάσαις, ἢ ἐκπαιδεύσις. Ὁ νόμος καθιέρωσε ταύτην ὑποχρεωτικὴν, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ἔλαβε τὴν ἐννοίαν ὑψηλοῦ καὶ εὐγενοῦς καθήκοντος.

Ἐν Ἑλλάδι, ἔνα μνησθῶμεν καὶ τῆς καταστάσεως ἡμῶν, ὁ περὶ δημοτικῶν σχολείων νόμος τῆς 6 Φεβρουαρίου 1834, ἔργον τῆς Ἀντιβασιλείας, καθιεροῖ τὴν ὑποχρεωτικὴν διδασκαλίαν ἐκεῖ, ἐνθα ὑπάρχει σχολεῖον δημοτικόν, διατάσσων «ὅλοι οἱ παῖδες, ἀπὸ τοῦ 5^{ου} συμπληρωμένου μέχρι τοῦ 12^{ου} συμπληρωμένου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν», νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐπιβάλλει δὲ καὶ ποινὰς εἰς τοὺς γονεῖς τοὺς παραμελοῦντας τὸ καθῆκον τοῦτο, «δι' ἕκαστην ὥραν ἀπουσίας τοῦ παιδὸς ἀπὸ τοῦ σχολεῖον πρόστιμον ὄχι ὀλιγώτερον τῶν 10 λεπτῶν, μὴ ὑπερβαίνον δὲ τὰς 50 δραχμάς.»

Αἱ διατάξεις ὅμως αὐταὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἐφηρμόσθησαν, οὐδὲ ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἕνεκα τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς διετέλει οὐσα ἢ Ἑλλάς, τῶς ἐξεληθούσα ἀπὸ μεγάλου αἱματηροῦ ἀγῶνος. Δυστυχῶς ὅμως καὶ μέχρι τοῦ νῦν, καίτοι ἡ κατάστασις ἐν πολλοῖς ἐβελτιώθη, ἢ διατάξεις ἐκείνη ἕνεκα αἰτίων, περὶ ὧν κατω-

τέρω λόγον ποιησόμεθα, ἔμεινεν ἀνεκτέλεστος καὶ ἔπεσεν εἰς ἀχρησίαν.

Καθὰ ἠκούσαμεν ὑπῆρξαν ὑπουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ Ὄθωνος, οἵτινες πολὺ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ νόμου ἀπειράθησαν νὰ ἐφαρμόσωσι τὴν περὶ ἀναγκαστικῆς ἐκπαιδεύσεως διάταξιν, ἠναγκάσθησαν ὁμῶς νὰ ὑποχωρήσωσιν ἰδόντες ὅτι εἰς τινὰς τῶν δήμων τὸ ἡμισυ τῶν κατοίκων ἐσύρθη ὑπόδικον ἐνώπιον τοῦ δημοσίου κατηγόρου. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ εἶναι ἄξιοι προσοχῆς καὶ οἱ λόγοι τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας Δ. Χατζίσκου, οἱ περιεχόμενοι ἐν ἐγκυκλίῳ τῆς 2 Ἰουλίου 1862, ἣν ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους αἰτῶν τὴν γνώμην αὐτῶν ἐπὶ τῶν εἰς τὴν δημοδιδασκαλίαν ἐπενεχτέων βελτιώσεων, πρὸς τοὺς ὁποίους σὺν ἄλλοις ἐρωτήμασι προτείνει καὶ τόδε· «Ἀντὶ τοῦ προστίμου, τὸ ὁποῖον ὀρίζει ὁ νόμος ἐν ἄρθρῳ 6 κατὰ τῶν ἀμελούντων νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον γονέων, καὶ τὸ ὁποῖον οὐδέποτε σχεδὸν ἐφηρμόσθη, ἢ διήγειρε παράπονα καὶ σκάνδαλα, ὁποῖον ἄλλο μέτρον κρίνετε καταλληλότερον, ὅπως ἐνεργῆται ἀνεπαχθέστερον ἢ ὑποχρέωσις αὕτη;» — Ὅστε ἡ ἀναγκαστικὴ διδασκαλίᾳ ἐθεωρήθη ἐν Ἑλλάδι σκανδαλώδης, ἐπαχθῆς καὶ παρέσχεν ἀφορμὰς δικαίων ἴσως παραπόνων.

Ἡ ἄρνησις αὕτη μᾶς τάξεως πολιτῶν τοῦ ν' ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα τῶν εἰς τὸ σχολεῖον δὲν προέρχεται διότι θεωροῦσι τὰ γράμματα κακὸν τι καὶ ἐπιζήμιον, διότι ἡ φιλομάθεια καὶ ὁ πρὸς τὰ γράμματα ἔρωσ τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἔμφυτος καὶ πάντες γινώσκουσι τὴν ἀξίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ διότι νομίζουσιν ὅτι ἡ εἰς τὸ σχολεῖον φοίτησις εἶναι πολυτέλεια ἀσκοπος μὴ ἀρμόζουσα εἰς πένητας, χειρῶνακτας καὶ ἀγροίκους γεωργούς.

Ἡ δὲ σκέψις αὕτη εἶναι προῖν τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν καὶ πολιτικῆς καταστάσεως, τῆς πτωχείας καὶ τῶν ἀναγκῶν ὑφ' ὧν πιέζονται, καὶ οὐχὶ τῶν πεποιθήσεων καὶ τῶν παραδόσεων. Τοσοῦτον δὲ παρά τισι δυστυχῶς εἶναι ἐρριζωμένη ἡ γνώμη ὅτι τὰ γράμματα εἶναι πολυτέλεια ἀνωφελῆς, ὥστε ἀνθίστανται παντὶ τρόπῳ ἐνίοτε ν' ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα τῶν εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀρκείτωσαν δὲ ἡμῖν ἀντὶ τῶν πολλῶν δύο παραδείγματα ἐν κωμίδι τῆς Ἀττικῆς συσταθέντος ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολείου, οἱ κωμῆται κάτοικοι διηρέθησαν εἰς δύο μερίδας, ὧν ἡ μία χλευάζουσα τὴν σύστασιν τοῦ σχολείου διεκωμῶδει τοὺς πορευομένους εἰς αὐτὸ παῖδας τῆς ἑτέρας. Ἐν ἑτέρᾳ δὲ κωμῆ ἐγγυτέρα τοῦ πρώτου τῶν Ἀθηναίων, αὐτὴ ἡ διεύθυνσις τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας δύναται νὰ μαρτυρήσῃ ἠλικίαν φροντίδα κατέβαλεν, ὅπως διατηρήσῃ σχολεῖον, ἀρνούμενων τῶν σφενδαμνίων τῆς κώμης ἐκείνης κατοίκων νὰ

πέμψωσιν εἰς αὐτὸ τὰς κόρας τῶν ἢ δὲ ἄρνησις τῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἐπὶ τέλους τὸ σχολεῖον ἔκλεισεν.

Ἡ κατάστασις αὕτη εὐτυχῶς δὲν ἐπικρατεῖ εἰμὴ ἐν τοῖς πτωχοτέροις καὶ ἀπορωτέροις τῶν δήμων, ὅπου ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀμάθεια παχυλώτερα καὶ ἡ ἀγροικία μεγαλειτέρᾳ ὑπάρχει· οὐχ ἦττον δύναται τις καὶ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ κωμοπόλεσι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις νὰ εὕρῃ ἄρρενας παῖδας ἐντελῶς ἀγνοούντας τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, θήλεις δὲ περισσοτέρους.

Ἄλλ' ἄρα γε εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ ὡς ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκπαίδευσις καθ' ἅπασαν τὴν νεαρὰν ἠλικίαν τῶν παίδων καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος; Νομίζομεν ὅχι.

Ἐν χώρᾳ ἐν τῇ ὁποῖα οἱ δῆμοι δὲν δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσι πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων, ἐν τῇ ὁποῖα ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιὸς ἢ δὲ συγκοινωνία ἀτελής, ἐν τῇ ὁποῖα βαρὺ καὶ καταπιεστικὸν φορολογικὸν σύστημα ἐξαντλεῖ τὰς δυνάμεις τοῦ γεωργοῦ, ἐν τῇ ὁποῖα ὁ τόκος εἶναι μέγας, ἐν τῇ ὁποῖα ὁ χωρικός καὶ ὁ ἀγρότης ἐλάχιστα ἀπολαμβάνει ἐκ τῶν κόπων αὐτοῦ, καὶ δὴ ἐργάζεται οὐχὶ πρὸς πρόδόν τινα καὶ σκοπὸν, ἀλλ' ἀπλῶς πρὸς τὸ ζῆν, θεωρεῖ δὲ τὸ τέκνον τοῦ ἀπὸ τοῦ 4^{ου} σχεδὸν ἔτους τῆς ἠλικίας κεφάλαιον παραγωγῆς, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐφαρμοσθῇ ἄνευ προφανοῦς βλάβης καὶ ἀδικίας τῶν ἀγροτῶν ἀναγκαστικὴ ἐκπαίδευσις.

Πρὸς τούτοις δὲ τοῖς κωλύμασι τοῖς ἀπορέουσιν ἐκ τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τῆς χώρας, ὑπάρχει καθ' ἡμᾶς καὶ ἕτερον κώλυμα ὅπερ παρεμβάλλουσιν αἱ ἐξεις, τὰ ἦθη, καὶ ἡ γλῶσσα πολλῶν δήμων, εἰς πλήρη ἀντίθεσιν ὄντα πρὸς τὰς ἐξεις, τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν διδασκομένην ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ τῆς διδασκαλίσης· συνέβησαν δ' ἐκ τούτου καὶ πολλαχοῦ σκάνδαλα ἐκείνων μὲν ἀμυνομένων, καλῶς ἢ κακῶς ἀδιάφορον, ὑπὲρ τῶν πατέρων καὶ πατρῶν ἐθίμων, τούτων δὲ παραλόγως ἀγωνιζομένων νὰ ἐπιβάλωσι νεωτερισμοὺς ἀσκόπου καὶ ἀνεφαρμόστου. Διὰ νὰ ἤμεθα δὲ δίκαιοι παρατηροῦμεν ὅτι καὶ μία τῶν ἀφορμῶν, δι' αἷς ἔκλεισεν ἡ ὑπὸ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας συσταθεῖσα σχολή, ἦν προανεφέρμεν, ἦτο καὶ αὕτη.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀπαράιτητος ὑφίσταται ἀνάγκη τὸ ζήτημα τῆς ὁργανώσεως τῆς κατωτάτης ἐκπαιδεύσεως νὰ μελετηθῇ καὶ συζητηθῇ ἐπισταμένως. Πρεσβεύομεν δὲ ὡς πρὸς τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκπαίδευσιν ὅτι ἐκεῖνο, ὅπερ κατορθώθη ἐν Γερμανίᾳ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἀκλωήτου θελήσεως τῶν ἀρχόντων, τῶν ἐκτελεστῶν τοῦ νόμου, ἐν Ἑλλάδι θέλει ἐπέλθει ἀφ' ἑαυτοῦ ἄνευ βίας· διότι ἡ φιλομάθεια εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, μεγίστη δὲ

κατὰ τοῦς τελευταίους χρόνους καὶ ἀξία πολλῶν ἐπαίνων ἐλήφθη φροντίς πρὸς διάδοσιν τῆς κατωτάτης ἐκπαιδεύσεως καὶ βελτίωσιν ὑπὸ διαφόρων Συλλόγων καὶ Ἐταιριῶν. Πάντες δὲ κατενόησαν τὴν ἀξίαν τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ταύτης καρπῶν καὶ ἀθροῖοι σπεύδουσιν εἰς ἀπόκτησιν αὐτῶν καὶ συγκομιδῆν. Οὐχ ἦττον ὑπολείπεται μεγάλη ἔτι ἐργασία καὶ πνενταχόθεν ἐπιζητεῖται καθολικώτερα τὶς μέριμνα καὶ φροντίς, ἧτις μόνον ὑπὸ τῶν κατὰ καιροῦς κυβερνήσεων δύναται νὰ ληφθῇ ἀποτελεσματικῶς.

A. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΚΑΛΕΝΔΑΡΙΟΝ

Ἀπρίλιος.

Τὴν ἕκτην Ἀπριλίου περὶ ὥραν 2 μ.μ. ὁ Ἑρμῆς ἴστανται εἰς ἀνωτέραν συζυγίαν μετὰ τοῦ Ἥλιου. Ἐὰν δὴλονότι σύρωμεν νοερῶς γραμμὴν ἀπὸ τῆς Γῆς πρὸς τὸν Ἥλιον καὶ παρεκτείνωμεν αὐτήν, θέλομεν συναντήσῃ τὸν Ἑρμῆν. Τοῦτο δ' ἐνοοῦμεν λέγοντες· ὁ Ἑρμῆς εὕρισκεται εἰς ἀνωτέραν συζυγίαν. Ἐὰν δὲ αὐθις ὁ Ἥλιος, ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Γῆ εὕρισκονται εἰς εὐθείαν, ἀλλ' ὁ Ἑρμῆς ἐν μέσῳ, ἦτοι μεταξὺ Ἥλιου καὶ Γῆς, τότε· ὁ Ἑρμῆς εὕρισκεται εἰς κατωτέραν συζυγίαν. Σπανιώτατα δὲ κατὰ ταύτην τὴν περίστασιν διακρίνεται διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ὡς μικρὸς τις πησώδης τὴν χροάν κύκλος παρεκκλίνων πρὸς τὸν Ἥλιον καὶ τοῦτο καλεῖται πάροδος τοῦ Ἑρμοῦ.

Ὁ Ἑρμῆς εἶνε ὁ πλησιέστατος τῷ Ἥλιῳ σχετικῶς πρὸς τοὺς λοιποὺς πλανήτας· διὸ καὶ ἡ ἐντασις τοῦ ἠλιακοῦ φωτός εἶνε ἐπτάκις ἰσχυροτέρα τῆς παρεχομένης τῇ ἡμετέρᾳ Γῇ εἰς ἀναλόγους ἀποστάσεις· ὁ δὲ Ἥλιος φαίνεται ἐκείθεν τριπλάσιος, ἢ ὅσος ἀπὸ τῆς ἡμετέρας σφαίρας. Ἀνευρίσκειται δὲ καὶ καθορᾶται λίαν δυσκόλως, διότι ἄλλοτε μὲν λάμπει κατὰ τὸ λυκόφως, ἄλλοτε δὲ κατὰ τὴν πρωΐαν ὡς μικρὸς τις ἀστερίσκος καὶ ἐνίοτε ἐξαφανίζεται ἐν τῇ ἀμυρούσῃ τὰς ὄψεις λαμπηδόνι τῶν ἠλιακῶν ἀκτίνων. Ἡ τροχιά τοῦ Ἑρμοῦ μικρότερα οὖσα τῆς τῆς Γῆς καὶ τῶν λοιπῶν πλανητῶν διανύεται ὑπ' αὐτοῦ ἐν 88 ἡμέραις περίπου, ἐνῶ ἡ τῆς Γῆς ἐν 365 ἡμέραις καὶ 6 ὥραις. Εἶνε δὲ ὁ πλανήτης οὗτος δεκαπεντάκις μικρότερος τῆς γῆνης σφαίρας.

Τὸ Πτολεμαϊκὸν σύστημα, καθ' ὃ ἡ Γῆ ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ κέντρον περὶ ὃ ἐστρέφετο τὸ Σύμπαν, ἐπὶ αἰῶνας βυκαλῆσαν τὴν ἀνθρωπίνην ματαιότητα ἔπρεπε νὰ καταπέσῃ ἅμα ὁ γέροντ μαναχῆς Κοπέρνικος ἐπέσειη περὶ τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης περὶ τὸν Ἥλιον. Ἐκτοτε διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῶν τηλεσκοπικῶν ὀργάνων καὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ περιωνύμου Γαλιλαίου ἀπεδείχθη ἡ

σμικρότης τῆς γῆνης ἡμῶν σφαίρας καὶ ἐκάστῳ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἀπεδόθη ἡ προσήκουσα ἀξία καὶ ἐγνώσθη ἡ ἀληθὴς θέσις αὐτῶν, ἦν κατέχουσιν ἐν τῷ Σύμπαντι. Π. Κ.

ΚΟΚΚΟΙ ΚΟΙΝΟΥ ΝΟΟΣ

Ὁ σήμερον Ἑλλήν ἐκληρονόμησε παρὰ μὲν τῶν προγόνων αὐτοῦ μέγα ὄνομα, παρὰ δὲ τῶν πατέρων γωνίαν γῆς ἐλευθέραν. Ἀποκοιμηθεὶς δοῦλος καὶ Ἀνατολίτης, ἐξύπνησεν ἐλεύθερος καὶ Εὐρωπαῖος. Ἐπόμενον ἄρα ἦτο νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τῆς κατεχούσης πάντας τοὺς νεαυζήτους μέθης. Ἡ κυριώτερα αὐτοῦ ἐνασχόλησις συνίσταται σήμερον ἀκόμη εἰς τὸ νὰ θαυμάζῃ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, μὴ φερούσας πλέον ἀλίσεις, τὴν κεφαλὴν τοῦ φέρουσιν πῖλον ὑψηλὸν, τὴν ἀπὸ τοῦ Περικλέους καταγωγὴν, καὶ τὰ ἐπισκεπτήρια αὐτοῦ, ἂν τύχῃ ἀνήκων εἰς τὴν λεγομένην ὑψηλὴν περιωπὴν. Ὡς πάντες οἱ νεόπλουτοι σπεύδουσιν ἐκ ματαιότητος ν' ἀποκτήσωσι πράγματα ὅλως ἀχρηστὰ αὐτοῖς καὶ περιττὰ, εἰκόνας, ἀρχαιότητας καὶ βιβλιοθήκας, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ αγωνιστοῦ ἠθέλησεν εὐθύς νὰ ἔχῃ Βουλὴν, Πανεπιστήμιον, Πολυτεχνεῖον καὶ Ἀκαδημίαν, ἀντὶ τῶν πλατάνων ὑφ' οὗς συνερχόμενοι οἱ πατέρες αὐτοῦ ἐψήφισον θυσίαν ὑπὲρ πατρίδος, περιουσίας καὶ ζωῆς, καὶ τῶν ἀχρῶνων ὅπου ἐμάνθανον τοῦλάχιστον γερὰ ἑλληνικά. Ἴδιον προσέτι τοῦ νέου προσκυνοῦντος θεοῦ εἶναι ἡ περιφρόνησις πρὸς πᾶν τὸ ἐνθυμίζον τὴν προτέραν λατρείαν, καὶ διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἡ παρούσα γενεὰ ν' ἀπολακτίσῃ τὴν φουστανέλλαν, τὴν εὐσέβειαν, τὴν αὐταπάνησιν, τὴν λιτότητα καὶ τὴν περισσεῖαν πατριωτισμοῦ. Πάντα τὰ αἰσθητά ταῦτα ἀντικατέστησε δι' ἐνὸς μόνου, τοῦ πόθου εὐρωπαϊκῆς εὐζωίας. Ἄν πολιτικοῦ βίου, ἐπιστήμης, τέχνης καὶ φιλολογίας ἀρκεῖται ὁ σήμερον Ἑλλήν νὰ ἔχῃ μαρμαρίνα μόνον κενεοτάφια, τὴν εὐζωίαν ὁμῶς θέλει πραγματικὴν καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν ταύτης συγκεντρώνει πᾶσαν αὐτοῦ προσπάθειαν καὶ σκέψιν. Ὅνειρον παρ' ἡμῖν τοῦ στρατιώτου δὲν εἶναι οὔτε ἐκστρατεῖα οὔτε τρόπαια πολεμικά, ἀλλ' ἡ ἄγρυ πλουσίας προικός· ὁ ἐπιστήμων ὀλίγον φροντίζει νὰ οἰκοδομήσῃ νέον τι σύστημα ἐπιστημονικόν, πολὺ δὲ μᾶλλον οἰκίαν εὐάερον καὶ μεσημερινήν· οὐδαμοῦ δὲ τῆς γῆς ἔχουσιν αἱ παρθέναι ὀλιγοτέραν ἀνάγκην νὰ διδασκῶσι παρὰ πολυπεῖρον μητρὸς ὅτι ἡ εὐδαμονία δὲν συνίσταται εἰς αἰσθητά, ἀλλ' εἰς ἐσθῆτα, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐργουσιῶν τοῦ Worth. Ἐν τούτοις ὁ σήμερον Ἑλλήν οὔτε φάγος καὶ οἰνοπότης εἶναι ὡς ὁ κάτοικος τοῦ Βορρᾶ, οὔτε ἀκράτως φιλήδονος ὡς ὁ πρὶν αὐθέντης του, οὐδ' ὡς ὁ νότιος Λατίνος σπάταλος καὶ ἐπιδεικτικὸς, ἀλλὰ λάτρης

μόνον θερμός του Aurea Mediocritas του Όρα-
 τίου. Ταύτης ή επιδιώξεις, μέχρις ου κατακτηθή
 και ή απόλαυσις μετά την κατάκτησιν, άρκοϋ-
 σιν επί του παρόντος προς άπορρόφησην πασών
 των διανοητικών αυτού δυνάμεων, μη αφήνου-
 σαι ούτε στιγμήν εν τῷ ημερονοκτώ του ουτε
 γωνίαν εν τῷ έγκεφάλῳ του προς καλλιέργειαν
 άλλου ιδανικού, πλὴν του συνισταμένου εκ με-
 τοχῶν τινων τῆς Έθνικῆς Τραπέζης, θεωρείου
 α' σειράς, αϊθούσης μετά κλειδοκυμβάλου, με-
 ταβάσεως τῷ θερος εις την Εύρώπην και γαλλι-
 δος δια τὰ τέκνα του παιδαγωγού. Άλλά ταύτα
 ουδέν έχουσι, νομίζομεν, προς την ποιήσιν κοι-
 νόν. Άληθές είναι ὅτι τοιαύτη τις σήμεραν τά-
 σις δὲν επικρατεῖ μόνον παρ' ἡμῖν. Άλλαχού
 όμως ὁ δέκατος ἔνατος αἰὼν τοῦτο έχει ἰδιαι-
 τερον γνώρισμα, ὅτι χαλαρωθέντος του θρη-
 σκευτικοῦ αἰσθηματος παρίσταται μὲν εν τῷ
 πρακτικῷ βίῳ πλήρης πεζότητος και ὕλισμου,
 αλλά συγχρόνως διατηρεῖ ἀκμαίαν μιᾶς τινος
 πίστεως την ἀνάγκην, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀνευ-
 ταύτης ἡκρωτρισμένον, και ἡ ζητεῖ νὰ προσ-
 κολληθῆ εις τὰ ἐπιπλέοντα ναυάγια τῆς πα-
 λαιᾶς ἢ νέον νὰ ἐγειρῆ ἄσυλον εις την λατρείαν
 του ιδανικοῦ. Έκ τούτων ἡ εν μέσω των πολι-
 τικῶν και πλουτολογικῶν περισπασμῶν ταράτ-
 τουσα την Εύρώπην πνευματικῆ ἀνεμοζύχλη,
 αἱ νέαι καθ' ἑκάστην αἰρέσεις, αἱ παντοίων φι-
 λοσοφικῶν συστημάτων ἐγέρσεις και καταπτώ-
 σεις, αἱ προς την θρησκείαν συγκρούσεις τῆς ἐ-
 πιστήμης, οἱ σπαραγμοὶ τῆς τροπαιοῦχου Γερ-
 μανίας και ποιήσεις πιστῆ πάντων τούτων ἡχώ.
 Οὐ μόνον δὲ ἡ γραία Δύσις, αλλά και αὐτῆ ἡ
 νηπιάζουσα και οὐχ ἤττον ἡμῶν ἀστοιχειώτος
 Ῥωσία μαστιζέται ὑπὸ τῆς ἐπιδημικῆς ταύ-
 τῆς ἀνησυχίας, διαιρουμένη εις φανατικούς ὀρ-
 θαδόξους και ἔθνουσιώδεις των τολμηροτάτων
 νεωτερισμῶν ὀπαδοῦς. Ὑπὸ δὲ του τοιούτου
 ὄργασμοῦ κατέχονται οὐχὶ διδάσκαλοι, φοιτη-
 ταί, θεολόγοι και ἄλλοι ἐξ ἐπαγγέλματος φι-
 λοσοφούντες, ἀλλ' αὐτῆ ἡ ῥωσικῆ κοινωνία.
 Ἀρχόντες και τεχνίται, ῥάπτριαι και βαρονί-
 δες, ἡ ἀσπάζονται εὐσεβῶς τὰς εἰκόνας των
 ἁγίων ἡ ῥοφῶσιν ἀπλήστως τὸ ἐκ χειλέων εὐ-
 γλώττων καθηγητῶν ἀπορρέον νέκταρ και δη-
 λητήριον τῆς ἐγγελίου διδασκαλίας. Έσχάτως
 δὲ, ὅτε τινὲς των μάλλον ἐξημεμένων ἀποστόλων
 του Μηδενισμοῦ (Nihilisme) ἐστάλησαν προς
 σωφρονισμὸν εις Σιβηρίαν, εἶπετο αυτοῖς μακρὰ
 σειρά δεσποινῶν και κορασιδῶν, ῥίπτουσαι ἄνθη
 εις τοὺς ἐξορίστους, ἀσπαζόμεναι τὰς χεῖράς
 των και προσφέρουσαι ἑαυτὰς συνεκδήμους εις
 την χώραν των ἐξαμήνων νυκτῶν. Άλλ' ἂν ἐ-
 φύτρονον σήμεραν τοιοῦτοι εν τῇ πόλει του
 Πλάτωνος ἰδεολόγοι, ἀμφιβάλλομεν ἂν πολλοὺς
 ἤθελον συναθροῖσαι ἀκροκτάς θεθαίως ὅμως οὐ-
 τε εις την κυβερνήσιν ἤθελον προξενῆσαι ἀνησυ-

χίαν, οὔτε παρὰ του ὠραίου φύλου, ἂν εκ τύχης
 ἐπληροφωρεῖτο περι τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἤθε-
 λον ἀξιοθῆ του κυριοστοῦ των θωπειῶν, ὅσαι ἐ-
 πεδαφιλεῖσθην εις τὸν Σύριαν, τὸν Κόνσταντιν,
 ἡ και τὸν Κρητικόν.

Τὴν ἐντελῆ ταύτην ἡμῶν ἀποξένωσιν ἀπὸ του
 βασανίζοντος σήμεραν τὰ λοιπὰ ἔθνη πνευ-
 ματικοῦ σάλου δὲν ἀναγράφομεν ἐνταῦθα ὡς
 δυστύχημα, μη έχοντες εἰσέτι σαφῆ περι τούτου
 γνώμην, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς την κυριωτέραν ἴσως
 αἰτίαν, δι' ἣν ποιήσιν ἡ Έλλάς δὲν δύναται ἐ-
 πι του παρόντος νὰ ἐλπίζῃ, ἀφοῦ τὰ μὲν πά-
 τρια ἤθη ἀπρηνήθη, του δὲ διανοητικοῦ εἴου
 των νεωτέρων ἔθνῶν εἰσέτι δὲν μετέχει, οὐδὲ
 την ἐμπνέουσαν τοὺς ποιητὰς αὐτῶν νόσον του
 αἰῶνος νοσεῖ, την ἔλλειψιν δηλαδὴ και την δι-
 ψαν ιδανικοῦ. Οἱ ἄξεστοι ἡμῶν πατέρες, οἱ ἐπ'
 ὠμου φέροντες τὸ καρυοφύλιον, δικαιώμενοι εν
 σπηλαιῶσι και ἀγωνιζόμενοι νυχθημερόν ἵνα κλη-
 ροδοτήσωσιν ἡμῖν ὑπαρξίν ἀνθρωπίνην, δὲν ἐπα-
 σχον μὲν οὐδ' ἐκείνοι εκ τῆς τοιαύτης ἀριστο-
 κρατικῆς νόσου, καιτοι μετὰ του μεγάλου αὐ-
 τῆς ἐμβολικιστοῦ Βίρωνος συζήσαντες και ἀ-
 δελφωθέντες, ἀλλ' ἀρ' ἑτέρου εἶχον ιδανικὸν εὐ-
 κρινὲς και ἀπλοῦν, τὸ σέβας του Σταυροῦ και την
 θυσίαν ὑπὲρ πατρίδος. Ὡς εκ τούτου εἶχον και
 ποιήσιν, ἧτοι δημοτικὰ ἔσματα, εν οἷς σαφῶς
 κατοπτρίζονται τὰ αἰσθηματα και οἱ πόθοι του
 αγωνιστοῦ. Σήμεραν οὔτε ἀρματωλοὺς έχομεν
 πλέον, οὔτε ἀκόμη Ἀρόλδους και Μακφρέδας,
 φλεγόμενους εν μέσω κρατῆρων σικελικοῦ οἴνου,
 φρασιῶν και Κιρκασίων παρθένων ὑπὸ δίφης νέ-
 ζταρος οὐρανοῦ, ὀρέξεως ἀμβροσίας και ἐρωτος
 ιδανικῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ φρονίμους και θετικούς
 ἀνθρώπους, εὐρίσκοντας ἡδὺ τὸ περιχόμενον
 οἴας δὴποτε εὐρωπαϊκῆς φιάλης, χαριτόδωρον
 την τυχοῦσαν ἡθοποιὸν, ἄσκοπον πᾶσαν μέρι-
 μναν μεταφυσικὴν και οὐχὶ κατεπείγουσαν την
 κτιάκτησιν τῆς Ἡπειροῦ και Θεσσαλίας, ἂν ὑ-
 περβαίνωσι τὸ μέτρον αἱ ἀπαιτούμεναι προς
 τοῦτο θυσίαι. Ἡ τοιαύτη ὅμως φρόνησις οὔτε
 κλασικῆς οὔτε ῥωμαντικῆς ἐξυμνήσεως φαινε-
 ται ἡμῖν δεκτικῆ. Ἡ ποιήσις παρὰ μὲν τοῖς ἀρ-
 χαίοις ἦτο ἄνθος νεότητος και ὑγείας, σήμεραν
 δ' εν Εύρώπῃ είναι ἐξάνθημα ὄργανισμοῦ νο-
 σοῦντος και θρήνος πάσχοντος ἀνθρώπου. Ἐν
 ἀνακτῆσωμέν ποτε την προγονικὴν εὐκλειαν,
 πιθανὸν είναι ν' ἀναδλαστήσῃ τὸ ἀρχαῖον ἄνθος
 ἐπὶ του γενεθλοῦ ἐδάφους; ἂν νοσήσωμεν ὡς οἱ
 Φράγκοι, θέλουσιν ἐκπορευθῆ θεθαίως και εκ
 των χειλέων ἡμῶν ἀληθοῦς ὀδύνης κραυγαί. Μέ-
 χρις οὐ ὅμως τὸ ἔτερον τούτων συμβῆ, πολὺ
 φοβούμεθα ὅτι ἀντὶ ποιήσεως θέλομεν ἔχει ἡ ψυ-
 χράς κλασικῶν μιμήσεις ἡ παιδαριώδεις βυρω-
 νισμοῦ πικροδίας.

Ε. Δ. Ροῦμαν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Ἐδιδάχθην την ζωὴν εις τοὺς ποιητὰς,
 ἀλλὰ δὲν εἶνε τοιαύτη εἶνε ξηρὰ πραγματικῶς,
 και την ξηρότητά της ματαίως προσπαθοῦμεν
 νὰ μεταβάλωμεν. (Κ* Στάελ).

* * * Ἄνῆρ έχων πνεῦμα πρέπει νὰ ἐκλέγῃ
 γυναικα έχουσαν μόνον κοινὸν νοῦν διότι δύο
 πνεύματα εν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ εἶνε πολλά. (Bo-
 nald).

* * * Ὁ Θεὸς ὁ Πανάγαθος δίδει τὸν ἀέρα εις
 τοὺς ἀνθρώπους, και ὁ νόμος τοὺς τὸν πωλεῖ.
 Δὲν κατηγορῶ τὸν νόμον, ἀλλ' εὐλογῶ τὸν
 Θεόν. (B. Οὐγῶ).

* * * Ὡς τὸ γῆρας τὸ μέτωπον, οὕτω και ἡ λύπη
 ρυτιδώνει την καρδίαν.

* * * Ὁ δεσπότης ἀπονέμει προθυμότερον μᾶλ-
 λον χάριτας, ἢ την δικαιοσύνην.

Ἡ τελευταία παραγγελία του Φωκίωνος προς
 τὸν υἱὸν του ἦτο «Τὸ νὰ μὴ μνησικακήσῃ ποτὲ
 κατὰ των Ἀθηναίων διὰ τὸν ἀδικον θάνα-
 τὸν του.»

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μνημεῖον ὑπὲρ κυνὸς εν Ἐδιμβούργῳ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1858 ἀπεθίωσεν εν Ἐδιμβούργῳ
 πτωχὸς τις ἐργάτης ὀνομαζόμενος Γρέϋ, ὃν
 παρέπεψαν εις τὸν τάφον ὀλίγοι τινὲς οἰκτεῖοι,
 και ὁ κύων αὐτοῦ Βόββυ, κατηφῆς και περίλυπος.

Τῇ ἐπαύριον, εὐρὸν ὁ φύλαξ του κοιμητη-
 ρίου τὸν κύνα του ἀποθανόντος κατακείμενον ἐπὶ
 του τάφου του κυρίου του, ἐξέβαλεν αὐτὸν ἐξω,
 διότι ἀπαγορεύεται εις τὰ ζῶα ἡ εν τοῖς νε-
 κροταφείοις εἰσοδος. Ἄλλ' ὁ Βόββυ εὐρέθη την
 ἐπισοῦσαν εις την αὐτὴν θέσιν, ἐξ ἧς ἄλιν ἐξε-
 διώχθη. Ἡ τρίτη ἡμέρα ἦτο κάθυγρος και ψυ-
 χρά. Ὁ κύων ὅμως εὐρέθη εις την αὐτὴν θέσιν.
 Εὐσπλαγχνισθεῖς αὐτὸν ὁ φύλαξ, τῷ ἔδωκε νὰ
 φάγῃ ἕκτοτε δὲ ὁ Βόββυ ἔμεινεν ἀνενόχλητος
 εν τῷ κοιμητηρίῳ. Μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἀνε-
 δέχθη ἐπὶ τινὰ ἔτη την διατροφήν του ὑπαξιω-
 ματικὸς τις του μηχανικοῦ, κατόπιν δὲ τούτου
 ἀνέλαθε την ἐπιμέλειαν τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ
 ξενοδόχος τις, γείτων του νεκροταφείου. Τοιου-
 τοτρόπως δὲ παρήλθον πλέον των δέκα ἐτῶν,
 και ὁ Βόββυ δὲν ἀπεμακρύνετο του τάφου του
 κυρίου του. Ἐπεβλήθη κατόπιν ὁ ἐπὶ των κυ-
 νῶν φόρος, και ὁ Βόββυ εὐρέθη ἐκθεθειμένος εις
 τοὺς διαγμούς του εἰσπράκτορας και τῆς ἀ-
 στυνομίας ἀλλὰ προθύμως προσήλθον εἰκοσιν
 ἄνδρες ν' ἀποτίσωσι τὸν φόρον αὐτοῦ. Πληροφω-
 ρηθεῖς δὲ τὸ συμβαίνον ὁ ἐπὶ των φόρων λόδοξ,
 ὄχι μόνον ἀπήλλαξε τὸν Βόββυ του νενομισμέ-
 νου τέλους, ἀλλὰ και προσέφερεν αὐτῷ ἐξαίρετον

περιλαίμιον, φέρον ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ περιλαίμιον τοῦτο προσέφερεν εἰς τὸν Βόββυ ὁ ἐν Ἐδιμβούργῳ ἐπὶ τῶν φόρων λόρδος.»

Πολλοὶ προσεπάθησαν νὰ προσκολλήσωσιν εἰς ἐκεῖνους τὸν Βόββυ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατόρθωσαν. Ἐζήσθη δὲ ὁ θαυμαστός αὐτὸς κύων δεκατέσσαρα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κυρίου του, καὶ καθ' ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ τάφου τοῦ πτωχοῦ Γρέυ, ἐπ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἀπέθανεν. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ Βόββυ εὐγενῆς τις κυρία ἀνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ Ἐδιμβούργου μνημεῖον λίθινον, ἑπτὰ ποδῶν ὕψους, φέρον ὀρειχάλκινον τὸ ἀγαλμα τοῦ πιστοῦ αὐτοῦ κυνός, καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν «Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀντίθεται εἰς ἀνάμνησιν τῆς φιλανθρώπου πιστότητος τοῦ κυνός Βόββυ. Τὸ πιστὸν αὐτὸ ζῶον κατὰ τὸ ἔτος 1858 παρέπεμψε τὸν νεκρὸν τοῦ κυρίου του, καὶ παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ μέχρι τοῦ ἔτους 1872, ὅτε ἀπεβίωσε.»

Ἐν ἀνέκδοτον τοῦ Λεσέψ.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδριάσει τῆς ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου γεωγραφικῆς ἐταιρίας συνέβη τὸ ἐπόμενον ἐπεισόδιον. Ἐρμηνεύων ὁ Λεσέψ τὸ σχέδιον περὶ τῆς πλημμύρας τῆς ἀλγερινῆς Σαχάρας, ἠθέλησε νὰ δείξῃ τι ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὅτε ὁ προεδρεύων στρατηγὸς Στόνε, ἐκλύσας τὸ ξίφος, προσήνεγκεν αὐτὸ ἐκεῖνον, ἵνα μὴ παρέρχηται μάτην ὁ χρόνος. Ὁ δημιουργὸς τῆς τοῦ Σουέζ διώρυχας ἀπεκρίθη «Κύριε πρόεδρε, δὲν εἶμαι ἀνὴρ τοῦ ξίφους ἀλλὰ τῆς εἰρήνης, προτιμῶ δὲ τοῦ ὑμετέρου ξίφους τὴν βλάβον τοῦ γείτονός μου κ. Βουρδῶν.»

Ἀμαξοστοιχίαι διατρέχουσαι τῇ βοηθείᾳ ἰστών.

Ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἰουλίου Βέρν «Ὁ γῆρος τοῦ κόσμου εἰς 80 ἡμέρας» ὑπῆρχε γνωστὴ ἡμῖν ἡ περιγραφὴ ἐλκλήθρων διανυόντων ἐκτεταμένα διαστήματα ἐπὶ πεδίων πάγων τῇ βοηθείᾳ ἰστών. Ἦδη ὁ τρόπος οὗτος ἐφηρημώθη ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ἐπὶ τῆς σιδηροδρ. γραμμῆς τοῦ Grau (ἐν Γαλλίᾳ) δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ (ὁσάκις ὁ καιρὸς ἐπιτρέπη) ἀμαξοστοιχίας διατρεχούσας ταχύτατα τῇ βοηθείᾳ μεγάλου ἀναπεπταμένου ἰστίου.

Ἀτελεύτητος δίκη.

Προσεχῶς δικάζεται ἐνώπιον τοῦ ἐνταῦθα ἐφετείου, γράφει ἡ Ἀγαθὰ, ἐφημερὶς τῶν Πατρῶν, ὑπόθεσις ἀριθμοῦσα ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν δύο αἰώνων καὶ προσερχομένη ἐκ διαθήκης. Ἡ διαθήκη ἐγένετο τὸ 1670, ἡ δὲ δίκη προκατήχθη τὸ 1803. Ἡ πρώτη ἐπ' αὐτῆς ἀπόφασις ἐξεδόθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1809 ἰταλιστῶ, ἑτέρα δὲ ἀπόφασις τοῦ πρωτοκλήτου δικαστηρίου Ζακύν-

θου ἐξεδόθη μόλις τῷ 1852. Μετὰ τὴν ἔνωσιν, τὸ πρωτοδικεῖον Ζακύνθου ἐξέδωκε τῷ 1871 ἑτέραν ἀπόφασιν καὶ ἄλλην τὸ 1872, καθ' ἧς ἐγένετο ἔφεσις, ἣτις πρόκειται νὰ δικασθῇ κατ' αὐτάς.

Εἷς φίλος τῆς ἀληθείας.

Ὁ ἐσχάτως ἐν Πρωσσίᾳ ἀποβιώσας ἐπιφανὴς βουλευτὴς καὶ πολιτικὸς φιλόσοφος Ἰακώβυ ἐν ἔτει 1848 ἤτο ἐκ τῶν κορυφαίων τοῦ φιλελευθέρου κόμματος καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐν Φραγκφὸρτ συντακτικῆς συνελεύσεως, ἣτις εἶχεν ἐνταλῆ νὰ προσαγάγῃ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας ἀναφορὰν, λέγουσαν, ὅτι οἱ ὑπουργοὶ αὐτοῦ δὲν ἀπαλοῦσι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Συνελεύσεως. Ὁ βασιλεὺς, λαθῶν τὴν ἀναφορὰν, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Ὁ Ἰακώβυ ἠρώτησεν αὐτόν «Δὲν ἐπιθυμεῖτε νὰ μᾶς ἀκούσατε; — Ὁχι», ἀπήντησεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔστρεψε παραχρῆμα τὰ νῶτα. Τότε ὁ Ἰακώβυ ἐκραύγασεν εἰς ἐπήκουον τῆς Α. Μεγαλειότητος «Αὐτὸ εἶναι τὸ δυστύχημα τῶν βασιλέων, ὅτι δὲν θέλουσι νὰ μαθάνωσι τὴν ἀλήθειαν.»

Περίεργα εἰσιτήρια.

Ἐν τοῖς σιδηροδρομοῖς τῆς Σαξωνίας ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς πρώτης Μαρτίου ε. ε. νέου εἶδους διαρκῆ εἰσιτήρια διὰ τοὺς ἐπιβάτας τῆς τρίτης θέσεως, εἰσιτήρια φέροντα καὶ τὴν φωτογραφίαν τοῦ κατόχου αὐτῶν εἰς μέγεθος ἐπισκεπτηρίου. . . . .

Ἐν δημοτικὸν αἰνιγμα.

Ἡμέραν τινὰ εὐρῶν ὑπερεκατοντούτην τινὰ βλαχοποιμέναν, λέγει ὁ κ. Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης (ἐν τῷ Διάκῳ του), ἐν ὥρᾳ χειμῶνος θερμαινόμενον ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἐπιτηροῦντα μακρόθεν τὸ ποιμνιον, Καλῶς τὰ κάνεις, γέροντα, τῷ εἶπον. — Καλῶς το τὸ παιδί μου. — Τὰ χρόνικα σὲ βαρένουνε. . . Πῶς ἀπερνᾷς; . . Πῶς εἶσαι; — Μοῦ φαίνεται πῶς ἦρθα χθές. Ἐμπῆκ' ἀπὸ μιὰ θύρα κι' ἀπὸ μιὰν ἄλλη θὰ νὰ ἐγῶ. Πῶς εἶμαι θές νὰ μάθης;

Ἡ βρόσαις ἐκινήσανε,
Οἱ μῦλοι ἐστάματήσανε,
Καὶ τὰ βουὰ ἐγιονίσανε,
Καὶ τὰ δύο γινηῖαν τρία.

Προσκληθεὶς δὲ ὑπ' ἐμοῦ ἵνα ἐξηγήτῃ τὸ αἰνιγμα, ἀπήντησεν ὅτι ἐκ τοῦ γήρατος οἱ ὀφθαλμοὶ ἔρπον δάκρυα, οἱ ὀδόντες εἶχον πέσει, ἡ κόμη ἐπολιώθη καὶ ὅτι ἀντὶ δύο εἶχε προσλάβει καὶ τρίτον πόδα, τὴν βακτηρίαν.

Εἷς ἈΝΑΓΝΩΣΤΗΣ.

Μόνον σου δέλεαρ εἰς ἀλίευσιν ἀνθρώπων, ἔλεγεν ὁ λόρδος Τσεστερφιλδ πρὸς τὸν υἱόν του, ἔστω ἡ μετριοπροσῆνη.